

In het kader van de herinrichting van de lakenhalle van Ieper (prov. West-Vlaanderen) voor het "In Flanders Fields Museum" werd door een team van Monument Vandekerckhove nv een archeologisch onderzoek uitgevoerd van 26 april tot 17 mei 2011, op 29 augustus 2011 en op 27 januari 2012. Bij de werkzaamheden hoorde de aanleg van een nieuwe vloer met vloerverwarming in de zuidwestvleugel van de halle en het graven van twee liftputten in de noordwestelijke vleugel en de zuidoostelijke vleugel.

Bij het onderzoek kwamen verschillende sporen aan het licht die voornamelijk te maken hadden met de evolutie en het gebruik van de lakenhalle vanaf de volle middeleeuwen. De verwoestingen van de Eerste Wereldoorlog hebben de opstand van het gebouw erg toegetakeld, maar het bodemarchief is door de dikke puinlaag goed beschermd. Bij de interpretatie van de lakenhalle werden twee verschillende gehelen van metselwerk teruggevonden die de oude indeling van de lakenhalle weerspiegelen. Op een aantal plaatsen werden oudere vloerniveaus teruggevonden die, net zoals de huidige vloer, de onderliggende pakketten afdekten. Uit de eerste periode van de halle of mogelijk de periode vóór de bouw stammen twee haardplaatsen. De werkzaamheden voor het nieuwe In Flanders Fields museum van 2012 hebben de ondergrond slechts beperkt verstoord en bij het archeologisch onderzoek kon ook vastgesteld worden dat dieper in de bodem zeker nog resten bewaard zijn van de geschiedenis van Ieper.

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

IEPER LAKENHALLE (prov. WEST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Auteur: Raf TROMMELMANS
Redactie: Bert ACKE

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2012/09

Afbeelding op schutblad: "Ieper in vogelvlucht", kopergravure, Hieronymus Cock, 1562
(© Constandt H., Dewilde J. en Vandewiere F., 2010).

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving

Prospectie

Vergunningsnummer: 2011/105 en 2012/031

Datum aanvraag: 01/04/2011 en 26/01/2012

Naam aanvrager: TROMMELMANS Raf

Naam site: Ieper, Lakenhalle

Naam aanvrager metaaldetectie: BRACKE Maarten en TROMMELMANS Raf

Vergunningsnummer metaaldetectie: 2011/105 (2) en 2012/031 (2)

Opdrachtgever:	Stad Ieper Grote Markt 34 8900 Ieper
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Sam De Decker (erfgoedconsulent Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen)
Bevoegde intergemeentelijke archeologische dienst	Jan Decorte (Archeo7)
Projectleider:	Bert Acke
Leidinggevend archeoloog:	Raf Trommelmans
Archeologisch team:	Bart Bot, Maarten Bracke, Annelies Maenhout, Frederik Roelens, Bert Heyvaert
Plannen:	Raf Trommelmans
Conservatie:	Ansje Cools
Start veldwerk:	26/04/2011
Einde veldwerk:	27/01/2012
Wetenschappelijke begeleiding:	Jan Decorte
Projectcode:	IPLH11
Provincie:	West-Vlaanderen
Gemeente:	Ieper
Deelgemeente:	Ieper
Plaats:	Lakenhalle, Ieper
Lambertcoördinaten:	X: 4546047,51 ; Y: 17228934,80 X: 4563218,50 ; Y: 17225340,90
Kadastrale gegevens:	Ieper Afdeling 1, Sectie F, Perceel 252S
Beheer opgravingsdata:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Beheer vondsten:	Stad Ieper Grote Markt 34 8900 Ieper
Titel:	Archeologische opgraving Ieper Lakenhalle (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport.
Rapportnummer:	2012/09
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. LIGGING VAN HET OPGRAVINGSGEBIED	8
3.3. ARCHEOLOGISCHE CONTEXT.....	9
4. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	11
4.1. DESKTOP-ANALYSE	11
4.1.1. <i>Archeologische gegevens</i>	11
4.1.2. <i>Historische gegevens</i>	11
5. ONDERZOEKSMETHODE	17
5.1. VRAAGSTELLING	17
5.2. BESCHRIJVING VAN DE OPGRAVINGMETHODE.....	18
5.3. MOTIVATIE VOOR SELECTIE VAN HET MATERIAAL, STAALNAME EN CONSERVATIE	20
5.4. BESCHRIJVING VAN DE VERWERKINGSMETHODE.....	21
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN	23
6.1. MUURWERK IN GELE BAKSTEEN.....	23
6.2. MUURWERK IN RODE BAKSTEEN.....	29
6.3. GRONDSPOREN.....	33
6.4. SPOREN VAN EEN VLOERNIVEAU OF VLAKDEKKEND LEEMPAKKET	39
6.5. IDENTIFICEERBARE STRUCTUREN	43
6.6. CENTRALE VERSTORING S400.....	45
6.7. VLAKKEN 2, 3 EN 4 IN VAK 6	47
7. BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN	49
7.1. VONDSTEN.....	49
7.1.1. <i>Bouw materiaal</i>	49
7.1.2. <i>Gebruiksaardewerk</i>	50
7.1.3. <i>Botmateriaal</i>	51
7.1.4. <i>Glas</i>	52
7.1.5. <i>Metaal</i>	52
7.1.6. <i>Besluit</i>	58
7.2. STALEN	59
8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	61
8.1. EEN ANDERE BINNENINDELING VAN DE LAKENHALLE.....	62
8.1.1. <i>Muurwerk in gele baksteen</i>	62
8.1.2. <i>Muurwerk in rode baksteen</i>	67

8.2 HAARDKUILEN	71
8.3 GEELBEIGE VLOERNIVEAUS OF NIVELLERINGSPAKKETTEN	75
8.4. PROFIELEN EN BODEM	76
8.5. CENTRALE VERSTORING S400 EN DE CENTRALE ZUILENRIJ.....	79
8.6. LIFTPUT 1.....	80
8.7. LIFTPUT 2.....	83
9. SYNTHESE	85
10. AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	87
11. SAMENVATTING	89
12. LITERATUUR	91
13. BIJLAGEN	93

2. INLEIDING

In het kader van de herinrichting van de lakenhalle van Ieper (prov. West-Vlaanderen) voor het “In Flanders Fields Museum” werd door een team van Monument Vandekerckhove nv een archeologisch onderzoek uitgevoerd van 26 april tot 17 mei 2011, op 29 augustus 2011 en op 27 januari 2012. Tot de werkzaamheden hoorde de aanleg van een nieuwe vloer met vloerverwarming en een aantal uitgravingen in het kader van nieuwe funderingen in de zuidwestvleugel van de halle en het graven van twee liftputten in de noordwestelijke vleugel en de zuidoostelijke vleugel. Het waren deze zones die voorafgaandelijke onderzocht werden tot de maximale verstoringsdiepte.

Opdrachtgever voor het onderzoek was de stad Ieper. De opgraving gebeurde volgens de bijzondere voorwaarden geformuleerd door Onroerend Erfgoed en stond onder nauwe begeleiding van Archeo7.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, historische en archeologische situering van het onderzoeksterrein en de gebruikte methodologie bij het onderzoek toegelicht. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven van de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. De verschillende inventarissen (sporen, vondsten, monsters, foto's, tekeningen) zijn opgenomen bij het digitale dossier. Bij het rapport hoort een DVD met daarop alle foto's, de plannen, inventarislijst, spoorbeschrijving en de digitale versie van deze tekst.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Jan Decorte (Archeo7), de medewerkers van de stad Ieper, Sam De Decker (Onroerend Erfgoed), grondwerken Geert Verhille en landmeter Pol Verhelle.

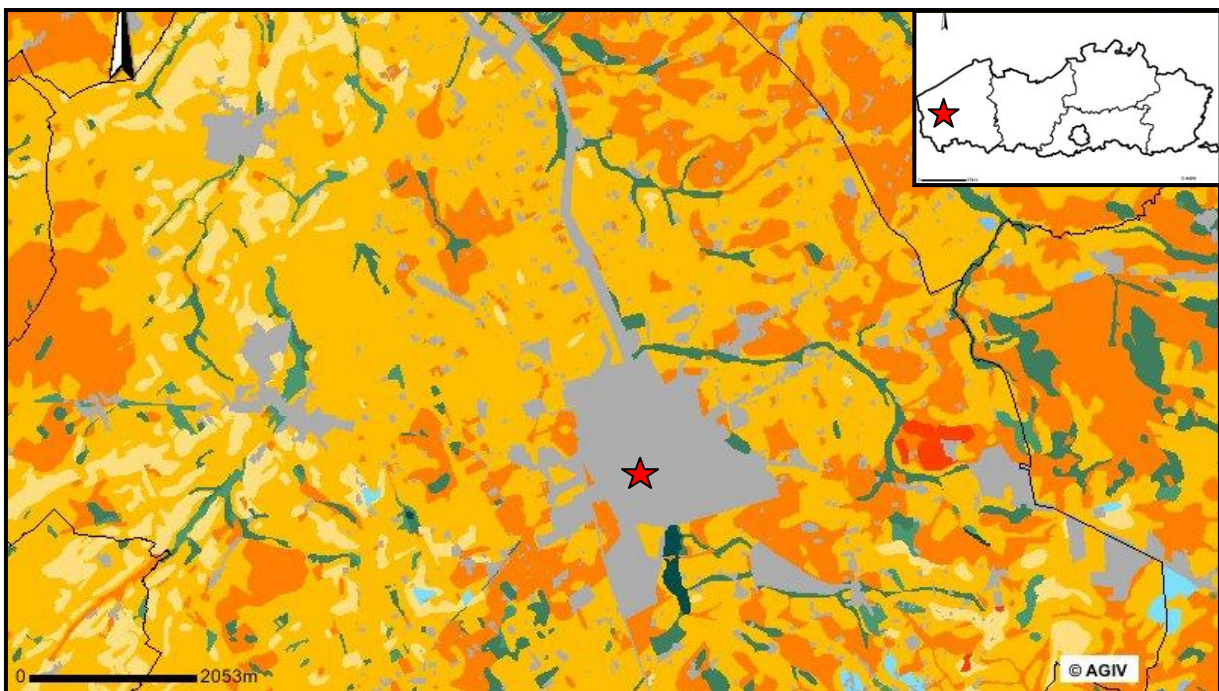
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Topografische situering

Het reliëf in Ieper is licht golvend doordat de stad aan de noordelijke voet van de West-Vlaamse heuvels ligt. De lakenhalle zelf is gelegen ca. 50m ten westen van de Ieperlee.

Fysisch-geografisch behoort Ieper tot zandlemig Vlaanderen.¹ Op de bodemkaart (zie figuur 1) is het stadscentrum echter niet gekarteerd (grijs), maar de omliggende gronden zijn aangeduid als:

1. droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pbc) (licht gele kleur)
2. matig droge lichte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pcc) (gele kleur)
3. matig natte tot natte zandleembodem zonder profiel (Lep) (oranje kleur)
4. sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep) (groene kleur).²

Figuur 1: Situering van Ieper op de bodemkaart, met aanduiding van het onderzoeksterrein (rode ster). (© www.geo-vlaanderen.agiv.be).

¹ [Http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274](http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274).

² [Http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart](http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart).

3.2. Ligging van het opgravingsgebied

Het onderzochte terrein bevond zich in de lakenhalle van Ieper aan de Grote Markt. Het vlakdekkend onderzoek vond plaats in de zuidwestelijke vleugel van de halle. De twee onderzoeken in de liftputten vonden plaats enerzijds in de noordwestelijke vleugel en anderzijds in de zuidoostelijke vleugel. Een detailplan van de opgravingszone is te vinden achteraan als bijlage.

Figuur 2 : Ligging lakenhalle in stad (© Google Maps 2012).

3.3. Archeologische context³

Het project vond plaats in één van de belangrijkste middeleeuwse gebouwen van Europa. De bouw van de lakenhalle, het grootste publieke bouwwerk in Europa uit die periode, startte in de tweede helft van de 13de eeuw, toen de stad Ieper in volle bloei verkeerde en ongeveer 40.000 inwoners had. Op de plaats van de te onderzoeken westervleugel stond voor de bouw van de lakenhalle het oorspronkelijke vleeshuis van de stad.

De ontstaansgeschiedenis van Ieper (zie hoofdstuk 4.1.2.) laat vermoeden dat de lakenhalle aan de rand ligt van de oude Sint-Maartenskern. De knik in de noordzijde van de lakenhalle zou ontstaan zijn als gevolg van de (nog aanwezige) gracht rond het neerhof.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de lakenhalle door brand en bombardementen vernield. Toch was een deel van de onderbouw en de fundering in de te onderzoeken westervleugel bewaard gebleven door de bescherming van het bovenliggend puin. Dit puin werd na de oorlog grondig opgeruimd, zodat de archeologische niveaus zich zeer dicht onder het huidig oppervlak bevinden.

---

³ Gebaseerd op: Agentschap Onroerend Erfgoed afdeling West-Vlaanderen 2010. Bijzondere voorschriften archeologische opgraving lakenhalle Ieper.

4. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Desktop-analyse

4.1.1. Archeologische gegevens

Bij een archeologisch onderzoek eind jaren '80 van de 20ste eeuw werd aangetoond dat het bodemarchief in de zuidwestelijke vleugel van de lakenhalle mogelijk goed bewaard was.⁴ Twee proefsleuven toonden een alluviaal pakket, een opvullings- of ophogingspakket en een pakket dat werd geduid als werkvloer voor de oprichting van de lakenhalle. Uit het teruggevonden materiaal kon worden afgeleid dat het ophogingspakket uit het begin van de 13de eeuw moet stammen en de werkvloer uit het midden van dezelfde eeuw.

Bij dit onderzoek werd gesteld dat het leefniveau vrijwel stabiel bleef sinds de bouw van de lakenhalle, wat het 13de-eeuwse niveau mogelijk nét onder de huidige vloer zou plaatsen.

4.1.2. Historische gegevens

4.1.2.1. Beknopte geschiedenis van Ieper

Een eerste, weliswaar twijfelachtige, vermelding van Ieper betreft de naam Ipris in een oorkonde van 961. De eerste vermelding die met zekerheid terug te brengen is tot Ieper betreft Iprensis in 1066. De ontstaansomstandigheden omtrent Ieper zijn echter onduidelijk. Mogelijk is de eerste nederzetting genoemd naar de Ieperlee, het kleine riviertje dat door de stad stroomt. De naam zou in dat geval afkomstig zijn van het Germaanse Ipara, wat zoveel betekend als "rivier met iepen".

Ook kan Ieper teruggaan op een zogenaamde Karolingische *fiscus*, een aan de keizer belastingsplichtig domein. Mogelijke aanwijzingen in die richting zijn o.a. het bestaan, reeds vóór 1102, van een bedehuis toegewijd aan Sint-Maarten, de patroonheilige van oude *fiscuskerken* en de aanwezigheid van een "Hoveland" of een vóór het uitbatingscentrum gelegen gebied. Aangenomen wordt dat het *forum*, de huidige Grote Markt, uit dit "Hoveland" ontstond.

---

⁴ Termote J., 1990, pp. 65-78.

Deze prestedelijke kern zou voornamelijk bepaald zijn door de aanwezigheid van een *castrum*, een *forum*, een kerk (voorloper van de huidige Sint-Maartenkerk), een rivier (de Ieperlee) en een landweg. Het *forum* waarvan hier sprake is, zou nog niet de huidige Grote Markt geweest zijn, maar eerder een open ruimte, dicht bij de Sint-Maartenskerk, ten noorden van de huidige lakenhalle.

Midden 11de eeuw werd dit oude uitbatingscentrum door Graaf Boudewijn V uitgebreid en versterkt (zie figuur 3). Daarbij wordt tevens een grafelijk *castrum* ingericht. Deze uitbreiding kan gezien worden binnen de grafelijke binnenlandse politiek van het oprichten van nieuwe bewoningskernen in Binnen-Vlaanderen om zo het toen dunbevolkte en ongecultiveerde centrale gedeelte van het graafschap beter te verbinden met de rijke steden die zich aan de kust en aan de Schelde ontwikkelden.

Figuur 3: Stadsontwikkeling Ieper 11de-13de eeuw⁵.

Gedurende de 11de en begin 12de eeuw is er een verdere stadsontwikkeling tengevolge van een ontluikend handelsverkeer. Vermeldenswaardig is wel een *sterling* die de aanwezigheid staft van een rondom de Sint-Pieterskerk gelegen handelscentrum in de 11de eeuw. Dit zou het ontstaan van de Markt als commercieel centrum voorafgaan.

Midden 12de eeuw, mogelijk tengevolge van de stadsgroei, wordt het grafelijke *castrum* verlaten en wordt een nieuwe burcht gebouwd ten zuidwesten van de stad, het Zaalhof

⁵ Stubbe L., 2003, pp. 12-13.

(zie figuur 3). Deze locatie liet toe een zekere controle uit te oefenen op de historische en commerciële Sint-Pieterskern. Gedurende deze periode evolueert Ieper dan ook tot volwaardige stad met eigen territorium, jurisdictie, administratie en instellingen.⁶ Ieper moet tevens reeds vóór of tijdens de opvolgingsstrijd na de moord op Graaf Karel de Goede (1127) versterkt geweest zijn. Zo verhaalt de kroniek van Jan van Terwaan omtrent de gebeurtenissen rond de moord op Karel de Goede over de inname van de nederzetting van Ieper die versterkt was met wal en poorten. Deze nederzetting zou zich in de omgeving van de Sint-Pieterskerk situeren. Wanneer de verdedigingsgracht gestoken werd, welke de dimensies van de gracht waren, wanneer de poorten werden opgetrokken of hoe de poorten waren opgebouwd zijn echter vragen die nog niet beantwoord zijn.⁷

In de 13de eeuw kent Ieper een belangrijke economische bloei door de lakennijverheid met 1260 als aangenomen piek. Deze bloei gaat, net zoals in vele andere steden in Vlaanderen op dat moment, gepaard met een territoriale en demografische expansie. Zo worden ten gevolge van de explosieve bevolkingsgroei in de loop van de 13de eeuw onder andere de Sint-Janskerk, de Sint-Niklaaskerk, de Sint-Michielskerk en de Heilige Kruiskerk gebouwd. Ze vormden de kernen van de buitenparochies van de stad en werden ommuurd door de “*uterste veste*”. De Sint-Maartenskerk onderging een aantal aanpassingen en net ten zuiden daarvan werden de eerste stenen gelegd van wat de latere lakenhalle en belfort zou worden.

Naar het einde van de 13de eeuw toe krijgt Ieper te kampen met de tanende lakenhandel en begint het langzame verval dat zich door de escalerende conflicten met Engeland verder zet in de 14de eeuw. Bovendien werd het aandeel van productiecentra op het platteland nog groter en ondervond het traditionele laken meer en meer concurrentie van nieuwere (goedkopere) vormen. In de loop van de 15de en de 16de eeuw slaagt men er niet in om de draad weer op te nemen en daalt het belang van Ieper steeds verder.

Eind 17de eeuw, bij de start van de bouw van de Vauban-vestingen krijgt Ieper opnieuw aandacht als grensstad: eerst van de Habsburgers en de Oostenrijkse Nederlanden tegen Frankrijk, daarna van Frankrijk tegen Spanje en Oostenrijk. Deze plotse militaire aanwezigheid trof ook de lakenhalle die werd ingenomen als kazerne.

In de periode na de 18de eeuw tot vandaag werd Ieper vooral getekend door de gebeurtenissen tijdens de Eerste Wereldoorlog waarbij zo goed als de hele stad met de grond werd gelijk gemaakt in zware bombardementen.

---

⁶ [Http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274](http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274).

⁷ Termote J., 1988, pp. 219-221.

4.1.2.2. Beknopte geschiedenis van de lakenhalle

Mogelijk bestond de eerste halle in Ieper al in de late 12de eeuw als een houten constructie. Deze zou in de eerste helft van de 13de eeuw versteend zijn, waarbij zowel het belfort als de eerste vleugels van de halle gebouwd werden. Toen al zou de basis gelegd zijn voor het grondplan van de huidige westelijke vleugels. Op basis van stadsrekeningen kon de bouw van deze vleugels gedateerd worden tussen 1285 en 1304.

Het dak van rode tegels zou in 1377 vervangen zijn door schaliën.

Een brand van het stadhuis in 1497 zou mogelijk ook de noordmuur en de oostelijke vleugel van de lakenhalle beschadigd hebben. Het stenen gewelf in de zuidwestelijke vleugel zou dateren uit 1559, het zou een houten gewelf hebben vervangen.⁸ In een ander werk⁹ wordt het vervangen van dit houten gewelf echter geplaatst in 1675, een eeuw later. Hier wordt ook vermeld dat in datzelfde jaar de lakenhalle aan de zuidwestvleugel ernstig beschadigd werd door een ongeval in een buskruitkraam, opgesteld op de markt, tegen de lakenhalle.¹⁰

In de 17de eeuw nemen ook soldaten hun intrek in de lakenhalle en gebruiken het gebouw als kazerne.

In verband met het gebruik van de halle is uit prenten af te leiden dat er tegen de muur aan de zijde van de markt verschillende kramen waren gebouwd (zie figuren 4 en 5). Het feit dat de kramen op verschillende prenten worden afgebeeld, verspreid over meer dan 100 jaar, doet vermoeden dat de kraampjes een eerder permanente dan tijdelijke aard hadden. Het kan ook zijn dat de prenten gemaakt werden in functie van bepaalde jaarfeesten, wat de bovenstaande hypothese weer ondermijnt.

Doorheen de 18de en 19de eeuw wijzigt er weinig aan de lakenhalle tot ze begin 20ste eeuw, samen met het grootste deel van de rest van de stad, platgebombardeerd wordt door de Duitse troepen (zie figuur 6). De halle zal opnieuw in haar vooroorlogse staat hersteld worden in de loop van de 20ste eeuw. Deze heropbouw ging gepaard met een algehele uniformisering van de stijl. Voor de vernietiging waren veel meer bouwfasen en verbouwingslittekens zichtbaar.

---

⁸ Constandt H., 1985, pp. 49-60.

⁹ Cornille J.E., 1950, p. 54.

¹⁰ Cornille J.E., 1950, p. 54.

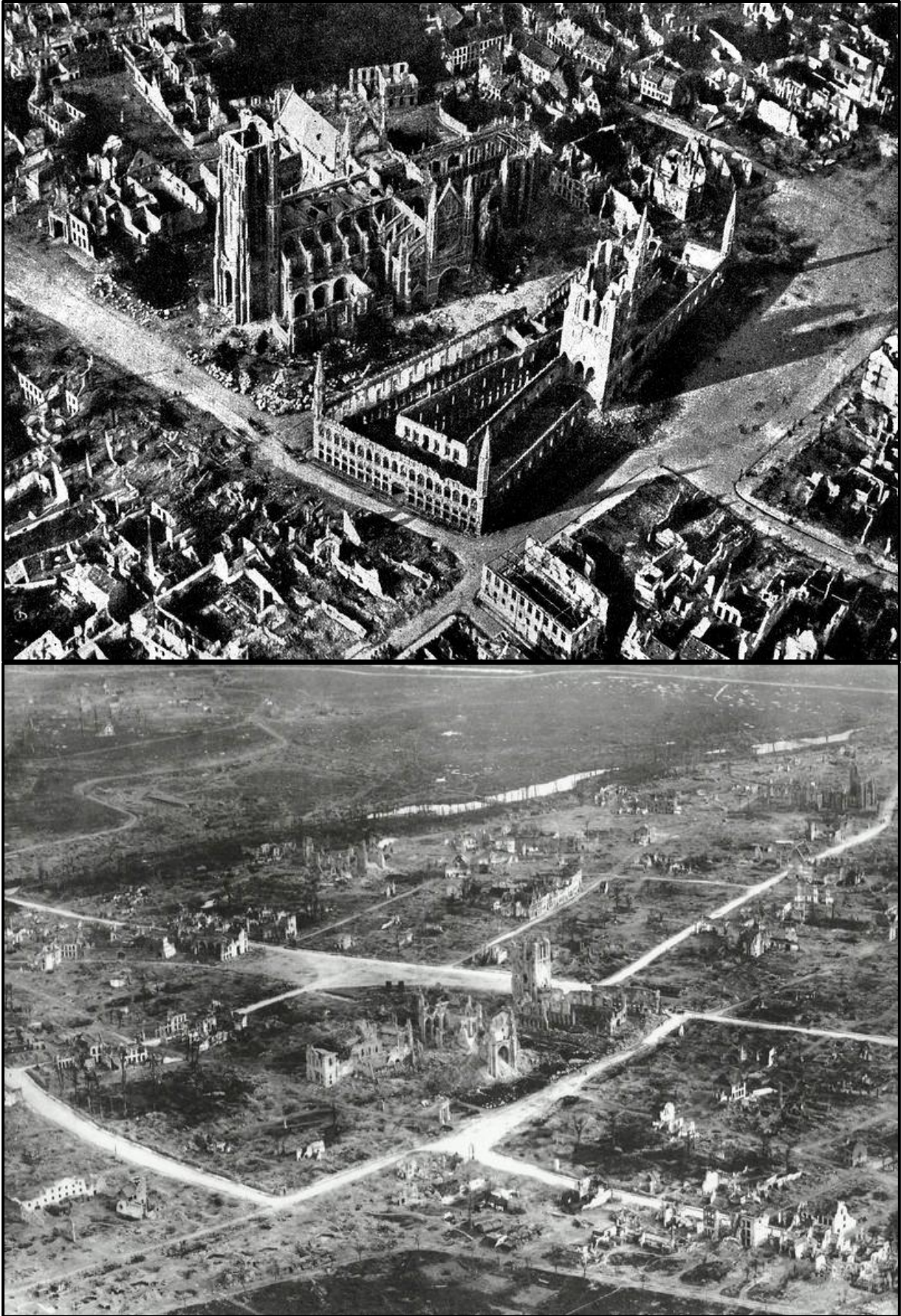

Figuur 4: Houtsneede van de stad Ieper uit 1567. (© Constandt H., Dewilde J. en Vandewiere F., 2010).

Figuur 5: kopie uit de Flandria Illustrata van Sanderus uit 1641. (© Constandt H., Dewilde J. en Vandewiere F., 2010).

Figuur 6: Beeld van de lakenhalle en omgeving in Ieper in 1915 en in 1918. (© Michelin & Cie, s.d., p. 35).

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Vraagstelling

De primaire onderzoeksvraag was de toestand van het archeologisch bodemarchief onder de lakenhalle. Historische bronnen plaatsen de eerste fases van de lakenhalle in de volle middeleeuwen, met belangrijke evoluties in de late middeleeuwen. Archeologisch onderzoek in de jaren '80 van de 20ste eeuw¹¹ toonde dat ondanks mogelijke verstoringen, het bodemarchief toch belangrijke gegevens zou kunnen bevatten over de vroegste geschiedenis van het gebouw.

---

¹¹ Termote J., 1990, pp. 65-78.

5.2. Beschrijving van de opgravingmethode.

Het veldwerk gebeurde conform de bijzondere voorschriften.

Er werden twee verschillende manieren van aanpak gebruikt. Enerzijds werd voor het vlakdekkende onderzoek in de westvleugel van de lakenhalle machinaal afgegraven tot het eerste archeologisch relevante niveau onder begeleiding van een ervaren archeoloog. Afhankelijk van de diepte van de eerste sporen zou worden nagegaan of meerdere vlakken noodzakelijk waren of niet. Het bleek dat de maximale verstoringsdiepte van 40cm overeenstemde met het eerste archeologische niveau en dat het onderzoek beperkt zou kunnen blijven tot één vlak. Het afgraven zelf gebeurde met behulp van een kleine kraan met platte bak. De beperkte tonnage van de kraan zorgde voor iets meer opkuiswerk na het machinale afgraven, maar gezien de locatie (IN de lakenhalle) was een grotere kraan geen optie. De kleinere hoeveelheden grond die per keer werden afgegraven bleken dan weer voordelig bij het onderzoek met de metaaldetector (zie verder).

Het archeologisch vlak werd opgeschaafd zodat alle sporen konden worden herkend en aangeduid. Deze werden opgekuist, ingetekend op schaal 1/20, gefotografeerd en beschreven. Van alle sporen werd ook de hoogte ingemeten ten opzichte van de bestaande vloerplas die zich bevond op een hoogte van +19,58m TAW. Het meetsysteem werd lokaal uitgezet en later ingemeten door de landmeter.

Aangezien er geen verdere verstoring van de bodem zou plaatsvinden werd slechts op één plaats een diepere coupe gemaakt op één van de sporen om een beter inzicht te krijgen in de aard van het spoor. In alle andere gevallen werd de bodem afgedekt met geotextiel om zo het bestaande en bewaarde archeologisch bodemarchief te beschermen.

Hoewel op deze manier het nog resterende bodemarchief bewaard blijft, bemoeilijkte deze methodiek voor een deel de interpretatie van de sporen die werden geregistreerd in het eerste vlak.

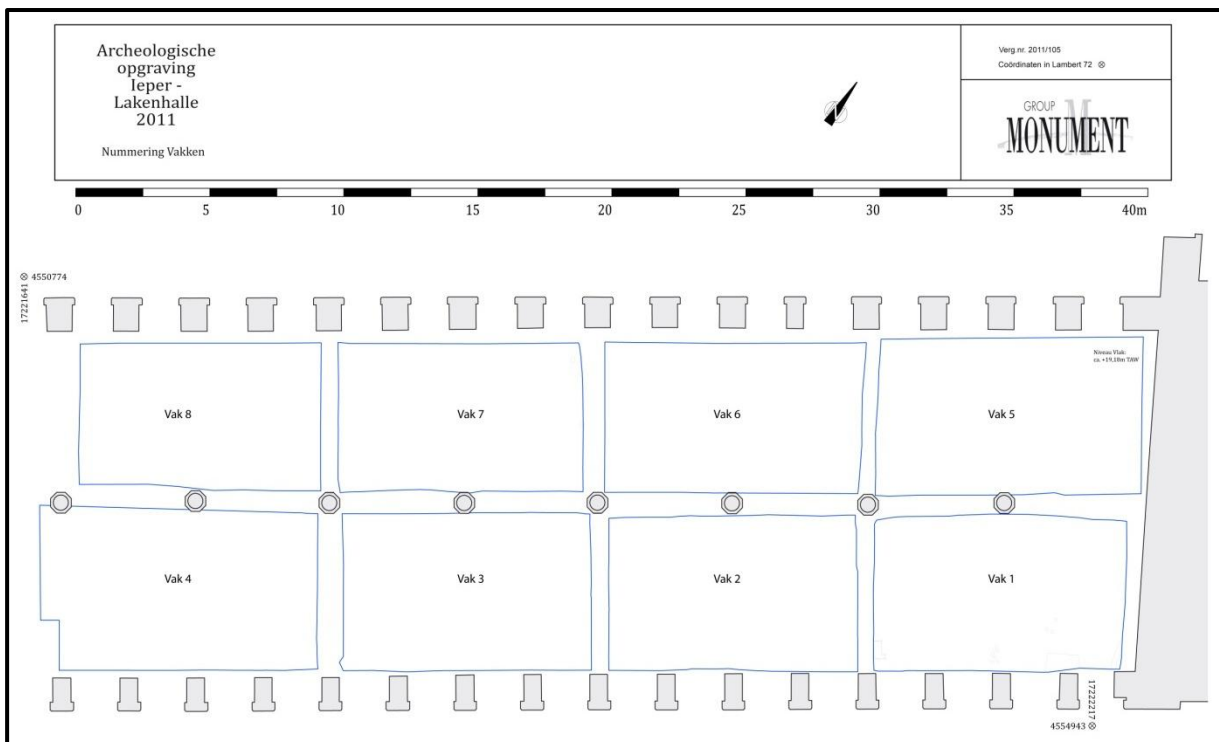
Een ander methode werd toegepast voor enerzijds de funderingsleuven die in de westvleugel werden aangelegd en anderzijds voor de twee liftputten die onderzocht werden. Hier werd gelaagd verdiept tot de verstoringsdiepte en werden de profielen van de onderzoekspullen geregistreerd om een plaatselijk inzicht te krijgen in de opbouw en de bewaringstoestand van de bodem op de respectievelijke locaties.

Onderzoek met de metaaldetector werd uitgevoerd op het archeologisch vlak en ook op het volledige pakket dat werd afgegraven met de kraan. Door de beperkte capaciteit van de kraanbak kon het volledige pakket dat werd afgegraven zeer goed gecontroleerd worden met de metaaldetector. De afgegraven aarde werd uitgespreid over het nog uit te graven vlak en daar doorzocht.

De vondsten die op deze manier werden gevonden werden ofwel verzameld per spoor waar ze bij hoorden ofwel per vak (zie verder).

In overleg met Jan Decorte van Archeo7 werd, licht afwijkend van de voorgestelde afmetingen in de bijzondere voorwaarden, bij het onderzoek van de zuidwestelijke vleugel de opgravingszone onderverdeeld in 8 vakken van 5m bij 8m. De vakken werden genummerd en tussen elk vak werd een kleine aarden bank bewaard om de verticale opbouw van de bodem te kunnen nagaan (zie figuur 7). De profielen kregen geen windrichtingsnummer, maar wel een doorlopend nummer per vak. Ze werden ook opgekuist, gefotografeerd, ingetekend en beschreven indien ze archeologisch relevante informatie bevatten.

De dagelijkse activiteiten werden neergeschreven in het velddagboek. De wekelijkse activiteiten werden samengevat in een weekrapport waarin de belangrijkste resultaten per week werden aangehaald. Deze digitale rapporten werden wekelijks bezorgd aan de betrokken instanties. Als projectcode werd IPLH11 (**IePer LakenHalle 2011**) gebruikt.

Figuur 7: Overzichtsplan onderzoekszone zuidwestvleugel met aanduiding van de vaknummers.

5.3. Motivatie voor selectie van het materiaal, staalname en conservatie

Op het terrein werden alle met het blote oog herkenbare vondsten gerecupereerd. Dit betreft voornamelijk aardewerk (zowel potscherven als bouwmetaal), botmateriaal, en fragmenten of objecten in glas, natuursteen of metaal. Deze vondsten werden per spoor, en bij het couperen per laag, verzameld in vondstenzakjes, voorzien van een inventariskaartje.

Alle terreinvondsten werden gedurende de verwerking opgenomen in een inventarislijst, die op de bijhorende DVD is toegevoegd. Voor een overzicht op de vondsten wordt verwezen naar deze lijst.

Gedurende het terreinwerk werden mortelstalen, pleisterstalen en baksteenstalen genomen voor eventueel later natuurwetenschappelijk onderzoek. De baksteenstalen dienen voornamelijk als referentiestaal voor de gebruikte afmetingen en bakking.

Bij het onderzoek van de liftput in de zuidwestelijke vleugel van de lakenhalle werden 3 zeefstalen van 10 liter genomen en 1 bulkstaal van 10 liter voor eventueel zaden- en vruchtenonderzoek. De zeefstalen werden uitgezeefd op 1mm. Het bulkstaal werd nat bewaard in een afgesloten emmer.

Naast de gangbare behandeling van de terreinvondsten stellen de bijzondere voorschriften dat voorzien moet worden in stabilisatie of eerstelijnsconservering van bijzondere vondsten. Hiertoe werd beroep gedaan op interne specialisatie. Alle gevonden voorwerpen die een specifieke bewaring nodig hadden werden op een correcte manier verpakt zodat een verdere aftakeling vermeden werd.

5.4. Beschrijving van de verwerkingsmethode

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Dit hield verschillende zaken in:

- Digitaliseren van de op het terrein gemaakte sporenformulieren (= oplist van sporen) en plannen.
- Wassen, drogen, wegen, verpakken en oplist van de vondsten.
- Oplist en verwerken van de stalen.
- Oplist van de plannen.
- Basisconservatie van enkele objecten.
- Hernoemen en oplist van foto's.
- Opmaken van een rapport met de nodige bijlagen, foto's en plannen.

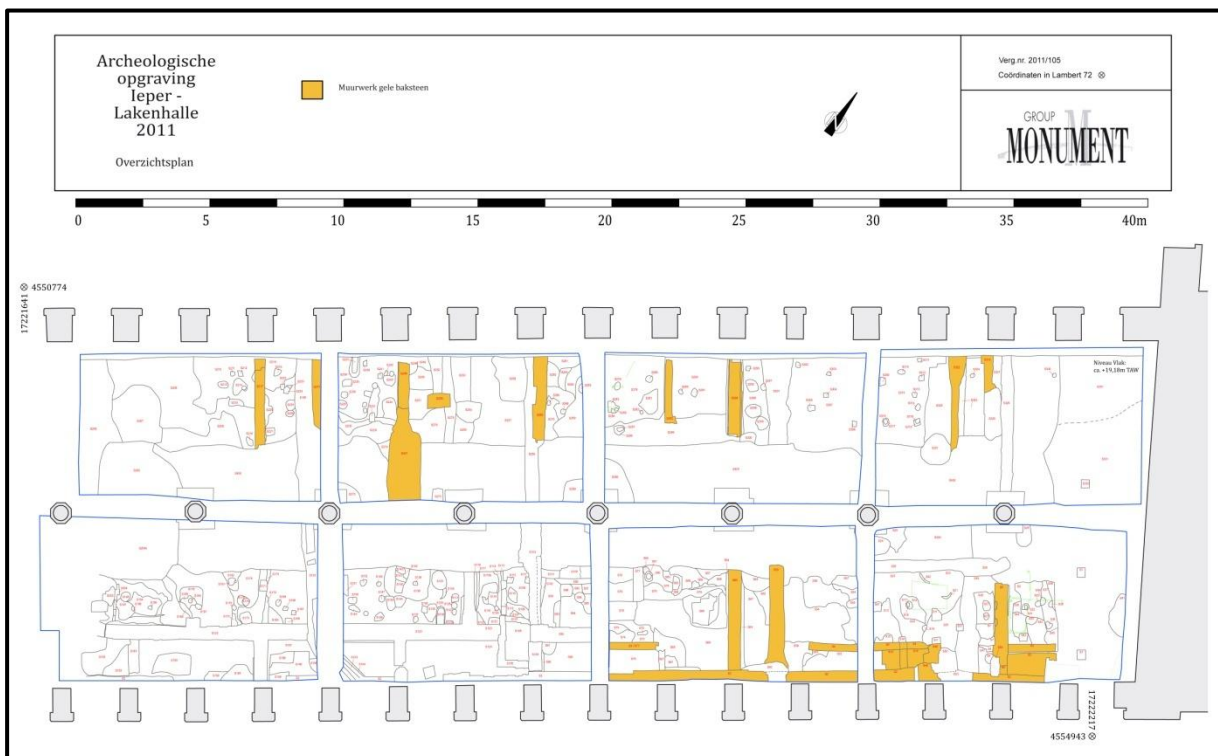
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN

Tijdens het archeologisch onderzoek van de lakenhalle in Ieper werden zes grote groepen aan sporen teruggevonden. Het ging om muren uit gele baksteen en muren uit rode baksteen, een aantal paalsporen en kuilen, terugkerende pakketten gelig zandige leem, grote verstoringspakketten en sporen die toebehoorden aan een aantal identificeerbare constructies.

Los van deze categorieën werden nog vele sporen aangeduid op het terrein omdat zij duidelijk herkenbare eenheden vormden. De afzonderlijke beschrijving en hun relatie tot hun omgeving is terug te vinden op de spoorformulieren en in de sporenlijst die in bijlage bij dit rapport zit. Ze werden echter niet betrokken bij dit rapport omdat zij niet relevant werden geacht voor de interpretatie van de site.

6.1. Muurwerk in gele baksteen

Bij de muren uit gele baksteen horen de sporen S2, S3, S4, S5, S10, S46, S48, S49, S59, S65, S71, S217, S246, S247, S256, S260, S277, S292, S294, S322, S326 en S329.

Figuur 8: Overzicht sporen geassocieerd met gele baksteen.

S2, S4, S71, S217, S260 en 277 werden teruggevonden als bakstenen muren met bakstenen van formaat 26,0-27,0cm x 12,0-13,0cm x 5,0-6,0cm. Er was geen duidelijk metselverband waarneembaar. De muren waren gaaf afgewerkt en gemetst met een vrij zachte zandige kalkmortel waarin witte kalkstippen waarneembaar waren. Afwijkend van de meerderheid van de sporen had S246 bakstenen met formaat 20,0 x 10,0 x 5,0cm en S294 met 21,2 x 10,6 x 5,4cm.

Figuur 9: S4 in vak 1.

S5, S65, S256 en S292 werden opgetekend als funderingen van muren uit gele baksteen met formaten tussen 26,0 x 12,0 x 5,5cm en 23,0 x 11,0 x 5,0cm. Er werd mortel teruggevonden tegen de bakstenen zelf. Het ging om een vrij zachte kalkmortel met kalkstippen. Er werd enkel bij S256 een vast baksteenformaat aangetroffen: 20,5 x 10,5 x 5,5cm. Bij het plaatsen van de coupe op spoor S8 en S5 werd vastgesteld dat S5 gefundeerd was op een puinfundering van baksteenbrokken.

S3, S10 en S49 werden teruggevonden in vak 1 en vormden een bakstenen vloer waarvan de stenen formaten hadden van 23,0 x 12,0 x 5,3cm en 21,5 x 10,0 x 5,5cm. Er werd geen specifiek verband vastgesteld. De stenen waren aan elkaar gezet met een zachte zandige kalkmortel waarin kalkstippen zichtbaar waren.

Figuur 10: S65 in vak 2.

Figuur 11: S292 in vak 6.

Figuur 12: S3 in vak 1.

Figuur 13: S10 in vak 1.

S48 werd aangetroffen als bakstenen vloerniveau, maar was erg beschadigd. Er werd bij S48 geen enkele volledige baksteen teruggevonden, vele stenen hadden als afmetingen [?] x 18,0 x 5,3cm.

Figuur 14: S48 in vak 1.

S46, S59, S247, S277, S326 en S329 werden teruggevonden als puinsporen die bestonden uit een puinige mengeling van gelig, beige brokken en een gelijkaardig gekleurde kalkmortelrest. S322 was een puinspoor met gelijkaardige elementen als die van S46, S59, S277, S301 en S326.

Deze sporen hadden een vulling die kenmerken deelde met de bakstenen structuren, maar in die hoedanigheid verwijzen zij enkel naar de aanwezigheid van de gele bakstenen structuren in de periode dat ze werden opgevuld. Deze laatste sporen hadden dan ook geen bouwkundige band met de andere structuren.

Figuur 15: S59 in vak 2.

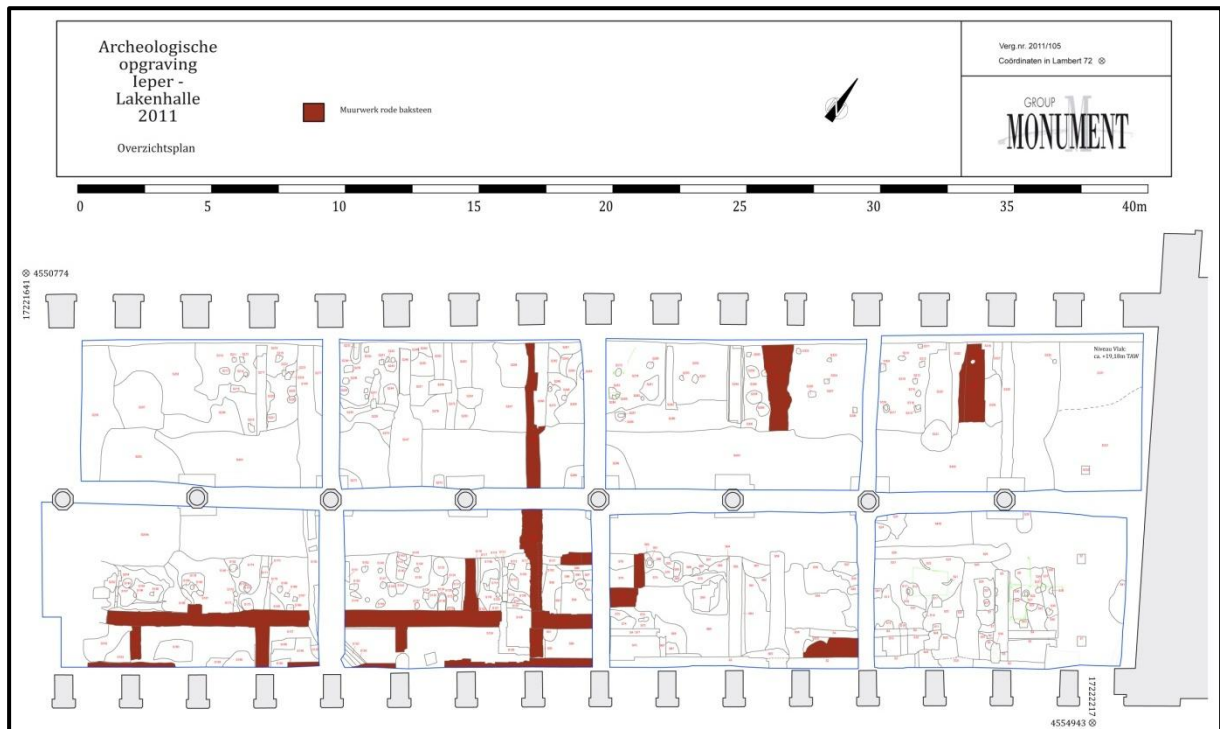

Figuur 16: S247, puinspoor in vak 7.

6.2. Muurwerk in rode baksteen

Bij de muren uit rode baksteen horen de sporen S2, S52, S76, S77, S92, S103, S104, S123, S183, S185, S259, S301 en S324. In vak 3 en 4 werd S2 teruggevonden als een muur in rode baksteen.

Figuur 17: Overzicht van de structuren in rode baksteen.

Figuur 18: S2 in vak 3.

S76, S77, S92, S104, S123 en S183 werden geregistreerd als restant van een bakstenen muur in rode steen (zie figuren 19 en 20). Er werden verschillende baksteenformaten opgetekend. Zo hadden S76 en S77 een formaat van 22,5 x 10,8 x 5,4cm, S92 had 21 x 10,5 x 5,7cm, S104 had 21,2 x 10,7 x 5,6cm, S123 had 21,8 x 10,6 x 5,4cm en S183 had 21,5 x 9 x 5cm als formaten. Er werden geen resten van mortel gevonden op de zijkanten of de bovenkant. De gebruikte mortel was een vrij harde, grijzig gelige kalkmortel met kalkstippen.

S301 werd opgetekend als een slecht bewaarde restant van een bakstenen muur die was opgebouwd uit rode baksteen (zie figuur 21). Van dit spoor kon geen baksteenformaat opgetekend worden.

Figuur 19: S76 en S77 in vak 2.

Figuur 20: S123 in vakken 3 en 4.

Figuur 21: S301 in vak 7.

S52, S103, S185, S259 en S324 werden opgetekend als puinspoor met vele gelijkaardige elementen als de voorgaande sporen. Het bestond uit een puinige vulling met brokken baksteen. Van deze bakstenen kon geen enkel concreet formaat worden afgeleid. Net zoals bij de structuren in gele baksteen bevatten deze sporen een opvulling die te koppelen viel aan de rode bakstenen muren, maar ze behoorden vrijwel zeker niet tot dezelfde bouwfase.

Figuur 22: S103 in vak 3.

6.3. Grondsporen

Tot de paalsporen en kuilen behoren de sporen S6, S8, S12, S14, S17, S18, S27, S30, S31, S32, S33, S34, S38, S39, S171, S220, S231, S239, S241, S242 en S243. Het moet gezegd dat veel van deze sporen enkel worden beschreven in het rapport, maar niet terugkeren bij de interpretatie. De sporen worden er uit gelicht ten opzichte van de andere omwille van een aantal kenmerken. Sommige sporen hadden een gelijkaardige vulling, andere een overeenkomstige vorm. Een diepere interpretatie kon echter aan veel van deze sporen niet gegeven worden. De bovenstaande selectie is gebaseerd op herkenbaarheid en de sporen worden in dit hoofdstuk geduid omdat zij zich in het vlak vrij duidelijk manifesteerden. Alle andere sporen die werden aangetroffen in het vlak waren ofwel onduidelijk te definiëren ofwel maakten ze deel uit van afdekkende pakketten die eerder in profiel een belang zouden hebben dan in vlak. De gegevens over alle sporen zijn terug te vinden op de DVD die bij dit document hoort, in het bestand "IPLH11 - Spoorbeschrijving zuidwestvleugel - 2011-105.xls".

S6 werd opgetekend als een ovaal donkerbruin spoor dat werd doorsneden door S46 en zelf S47 doorsneed.

S8 en S12 werden beschreven als een onregelmatige verkleuring met een oranjebruine tot feloranje kleur waartussen vrij veel houtskoolspikkels en -brokjes te vinden waren. In het vlak hadden ze beiden een kleine fractie puinig materiaal en gele kalkmortelvlekken (zie figuur 23).

S14 was een vierkant spoor, met een donkerbruine vrij losse, vrij puinige vulling en doorsneed S13 en S23.

S17 was een ovaal spoor met een vrij vaste, lichtbruin grijzige vulling aan de oppervlakte. Het doorsneed S18 en werd doorsneden door S12.

S18 werd opgetekend als een onregelmatig spoor met een vrij vaste donkerbruingrijze vullingslaag. Het doorsneed S17.

S27 was een onregelmatig, lichtbruin spoor dat S28 doorsneed en bevatte in de oppervlaktelaag vrij veel baksteenbrokjes en kalkmortel (zie figuur 24).

Figuur 23: S12 in vak 1.

Figuur 24: S27 in vak 3.

S30 werd opgetekend als een rechthoekig spoor met een grijsbruine, licht beige gevlekte vulling. S44 doorsneed het spoor.

S31 en S32 werden teruggevonden als twee kuilen waarbij de vulling van S31 jonger was dan S32. S32 doorsneed S8.

S33 was een ovaal kuiltje dat S8 doorsneed en een donkerbruine tot grijszwarte vulling had. Bij de inclusies zaten voornamelijk houtskool en kalkmortel.

S34 was een ovaal spoor met een vrij losse, puinige, donkerbruine, grijze vulling. De oppervlaktelaag bevatte vrij veel baksteenbrokjes en kalkmortelresten.

S38 was een onregelmatig, lichtbruin grijzig spoor met een puinige vulling dat baksteenbrokjes en kalkmortelresten bevatte. Het doorsneed sporen S36 en S37.

S39 werd gevonden als onregelmatig gevormd spoor, met een roodbruine grijze kleur en de oppervlakte laag bevatte een aanzienlijke hoeveelheid houtskool en een weinig baksteenbrokjes en kalkmortelspikkels. S39 doorsneed S37.

S171 was een vierkant spoor met een donkerbruine grijze vulling die naast een fractie leisteen, baksteen en verbrande leem, vooral kalkmortel en houtskool bevatte. Het doorsneed S170 en S172.

S220 was een pakket met voornamelijk resten van baksteen en kalkmortel en werd aangetroffen in het vlak als een scherp afgelijnd beige spoor. Het werd doorsneden door S221 en doorsneed zelf S227.

S231 werd opgetekend als rechthoekig spoor met afgeronde hoeken en een donkerbruine, puinige vullingslaag die een weinig baksteen, kalkmortel en verbrande leem bevatte.

S239 werd opgetekend als een vierkant spoor met een beige vulling die voornamelijk bestond uit kalkmortelresten. Het doorsneed S245.

S241, S242 en S243 waren drie sporen met een verschillende vorm, het ging respectievelijk om een kleine rechthoekige, een kleine ovale kuil en een bredere kuil met diameter van 45cm. De vulling was voor de drie gelijk, een geelbeige, licht puinige leemvulling met zeer veel kalkmortel brokjes en gruis.

Figuur 25: S8, S30, S31, S32, S33 en S34 in vak 1.

Figuur 26: Sporen S34, S38 en S39 in vak 1.

S171 was een vierkant spoor met een donkerbruine grijze vulling die naast een fractie leisteen, baksteen en verbrande leem, vooral kalkmortel en houtskool bevatte. Het doorsneed S170 en S172.

S220 was een pakket met voornamelijk resten van baksteen en kalkmortel en werd aangetroffen in het vlak als een scherp afgelijnd beige spoor. Het werd doorsneden door S221 en doorsneed zelf S227.

S231 werd opgetekend als rechthoekig spoor met afgeronde hoeken en een donkerbruine, puinige vullingslaag die een weinig baksteen, kalkmortel en verbrande leem bevatte (zie figuur 27).

S239 werd opgetekend als een vierkant spoor met een beige vulling die voornamelijk bestond uit kalkmortelresten. Het doorsneed S245.

S241, S242 en S243 waren drie sporen met een verschillende vorm, het ging respectievelijk om een kleine rechthoekige, een kleine ovale kuil en een bredere kuil met diameter van 45cm. De vulling was voor de drie gelijk, een geelbeige, licht puinige leemvulling met zeer veel kalkmortelbrokjes en -gruis.

Figuur 27: S231 in vak 7.

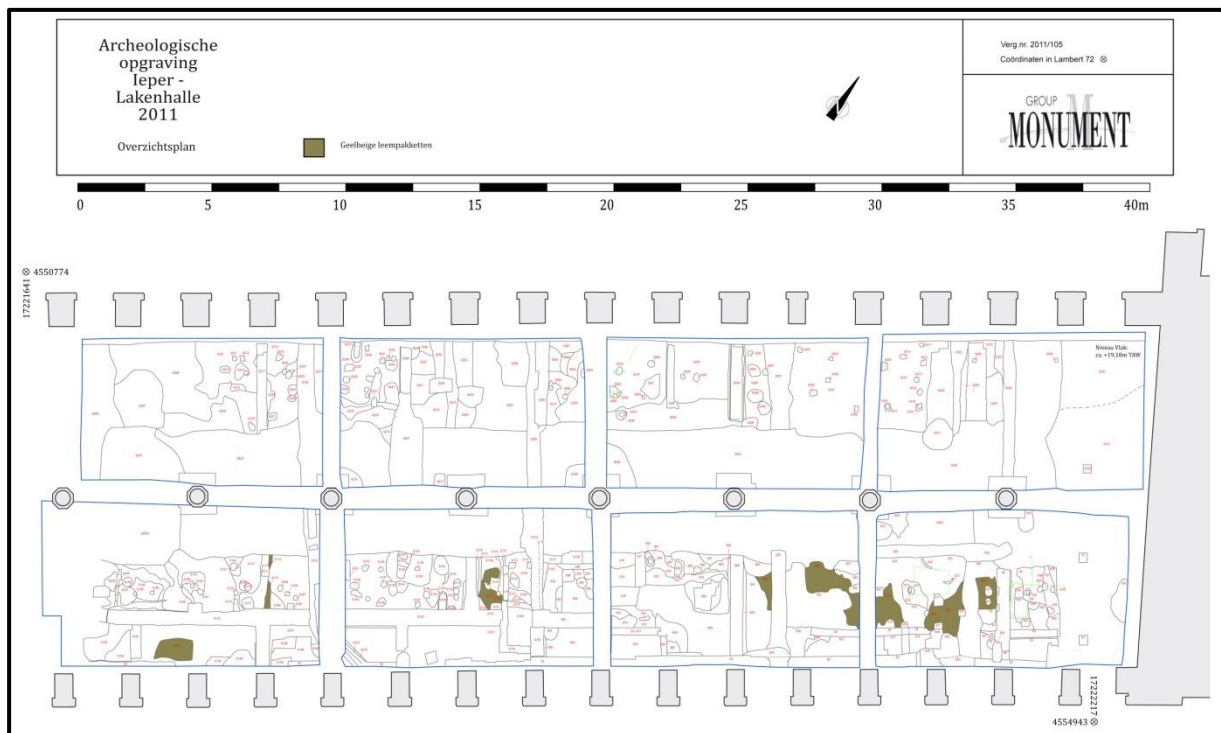
Figuur 28: S241, S242 en S243 in vak 7.

6.4. Sporen van een vloerniveau of vlakdekkend leempakket

Verspreid over het gehele opgravingsoppervlak werden gelige zandige leempakketten teruggevonden als sporen S13, S20, S28, S56, (S58), S62, S116 en S160.

Deze sporen werden beschreven als vrij vaste, licht gelig bruine, licht zandige leempakketten met een kleine fractie baksteenbrokjes en verbrande leem, soms wat houtskool. Hieronder worden kort de zichtbare stratigrafische relaties aangehaald. De implicaties van deze relaties komen aan bod bij de interpretatie in hoofdstuk 10.3.

Figuur 29: Overzicht gelige vlakdekkende sporen.

S13 werd doorsneden door S14, S15 en S16. S20 werd doorsneden door S11, S23, S40, S45, S50, S51. S28 werd doorsneden door S27. S56 dekte S54 af. S58 werd beschreven als een zeer vast, lichtbruin, beige pakket met vrij veel kalkmortelspikkels en een kleine fractie houtskool en leisteen. S62 werd doorsneden door S59 en S63 en dekte S56 af. S116 werd doorsneden door S117, S118, S119, S120, 121 en 122. S160 doorsneed S161.

Figuur 30: S13 in vak 1.

Figuur 31: S28 in vak 1.

Figuur 32: S62 in vak 2.

Figuur 33: S116 in vak 3.

In funderingsprofielen 1, 4, 5, 7, 8, 11, 12 en 15 werden lagen teruggevonden die ook aan de beschrijving van gelig leempakket voldeden.

Figuur 34: Zicht op funderingsprofiel 4 waar ongeveer halverwege het dunne bandje zichtbaar is van een lemig gelig pakket.

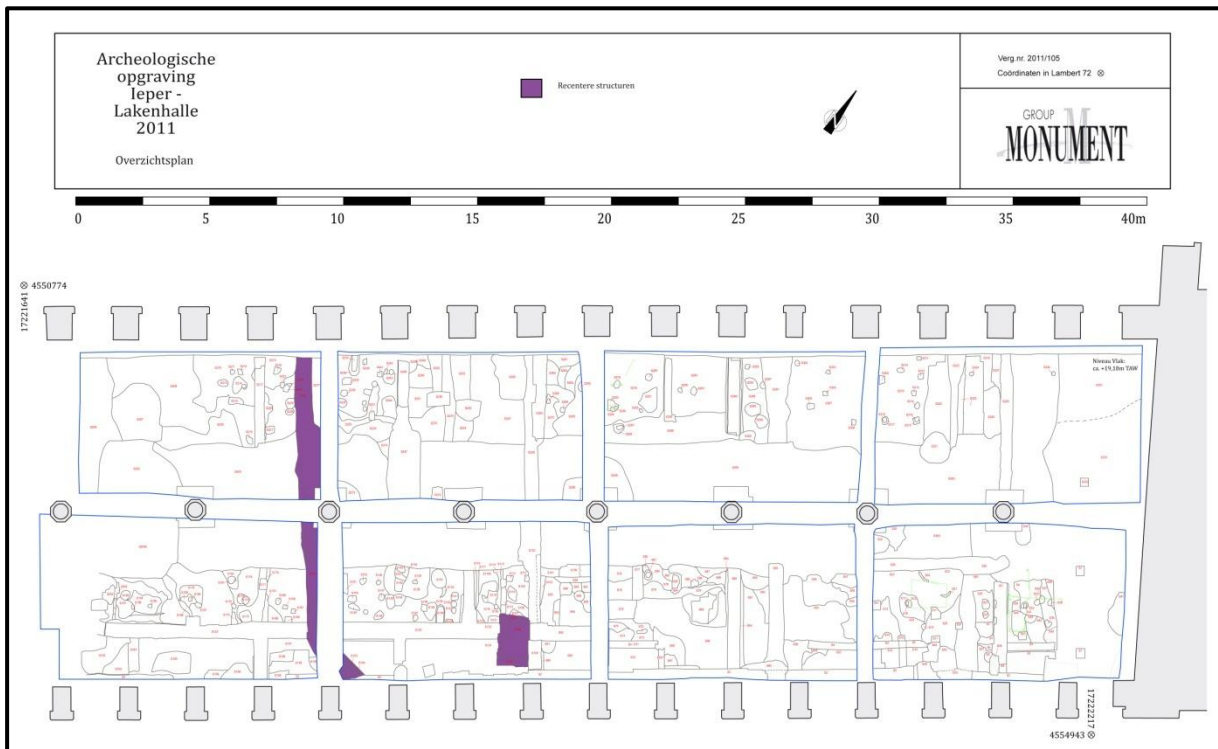

Figuur 35: Profiel 7 met centraal de geelbeige laag.

6.5. Identificeerbare structuren

Andere sporen die aan bod komen in het rapport waren sporen S105, S106, S107 en S153.

Figuur 36: Overzichtsplan recentere functioneel herkenbare structuren.

S105 en S107 werden beschreven als kleine muurtjes bestaande uit een mengeling van rode en gele baksteenbrokken die werden samengemetst met een lichtgrijze zandige kalkmortel.

S106 werd opgetekend als een bruingrijs tot zwart pakket met een sterk puinige vulling van baksteenbrokken, kalkmortelbrokjes, brokjes natuursteen en fragmenten leisteen.

S153 werd beschreven als een langwerpige spoor dat bestond uit een geheel van bakstenen metselwerk, natuurstenen dekstenen en een donkerbruine, puinige zandige opvulling.

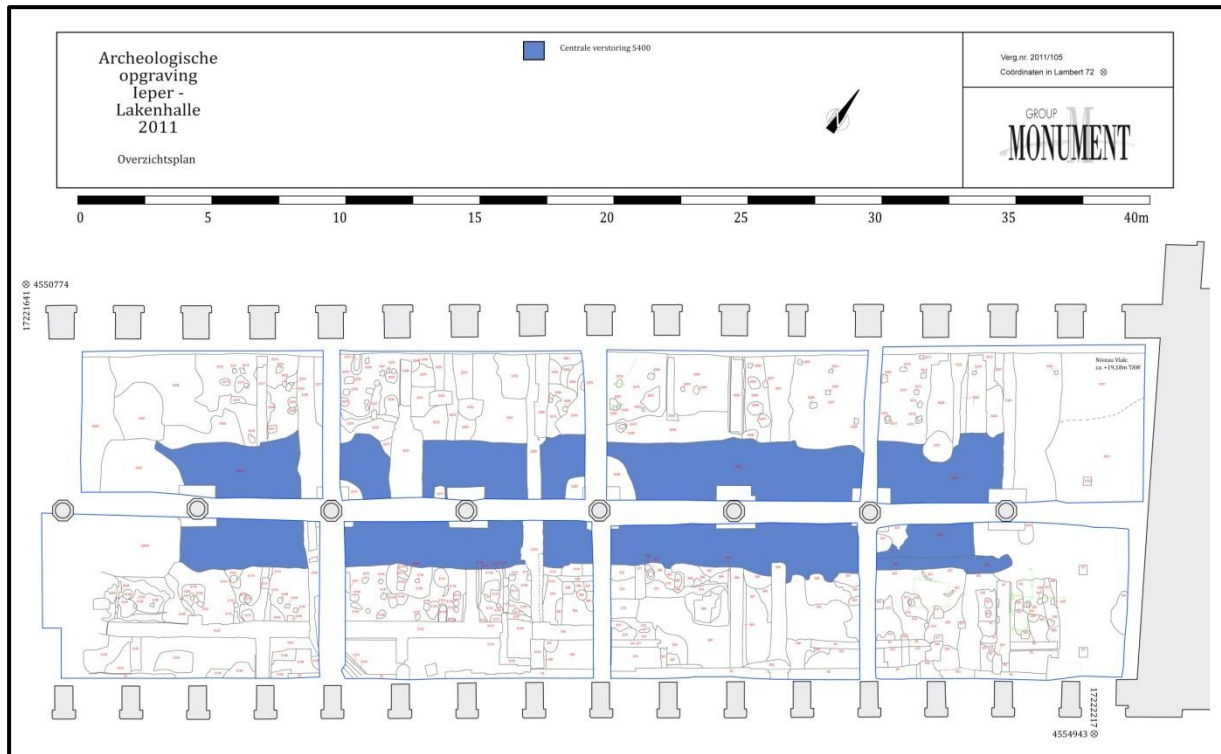
Figuur 37: S105, S106 en S107 in vak 3. Metselwerk van een recentere beerput.

Figuur 38: S153, riolering met natuurstenen dekstenen in vak 4.

6.6. Centrale verstoring S400

Figuur 39: Overzichtskartaal van de onderzoekszone met aanduiding van de centrale verstoring S400.

Over de hele onderzoekszone werd een terugkerende verstoring waargenomen. Deze kwam voor langs weerszijden van de huidige centrale zuilenrij en spreidde zich gelijkmatig uit over een breedte van 4 meter, 2 meter langs elke kant. Het spoor kreeg spoornummer S400 en bestond uit een donkerbruin tot bruingrijs puinpakket dat zeer veel brokken baksteen bevatte van alle formaten en kleuren. Ook werden zeer vele fragmenten leisteen en natuursteen teruggevonden. Tussen het vondstmateriaal zaten munten, rekenpenningen, scherven, lakenloodjes en bomfragmenten.

Door een coupe op een van de sporen in vak 1 en de uitgravingen in de funderingssleuven kon opgetekend worden dat de verstoring nog tot minstens 120cm onder de vloerpas aanwezig was.

Figuur 40: Overzichtsfoto vanuit het oosten waarop de versterking S400 duidelijk zichtbaar is.

6.7. Vlakken 2, 3 en 4 in vak 6

In vak 6 werd 1 zone van 2,5m op 4m verdiept tot 1,2m onder de vloerplas. In tegenstelling tot de rest van de zuidwestelijke vleugel zou hier de verstoringsdiepte aanzienlijk groter zijn.

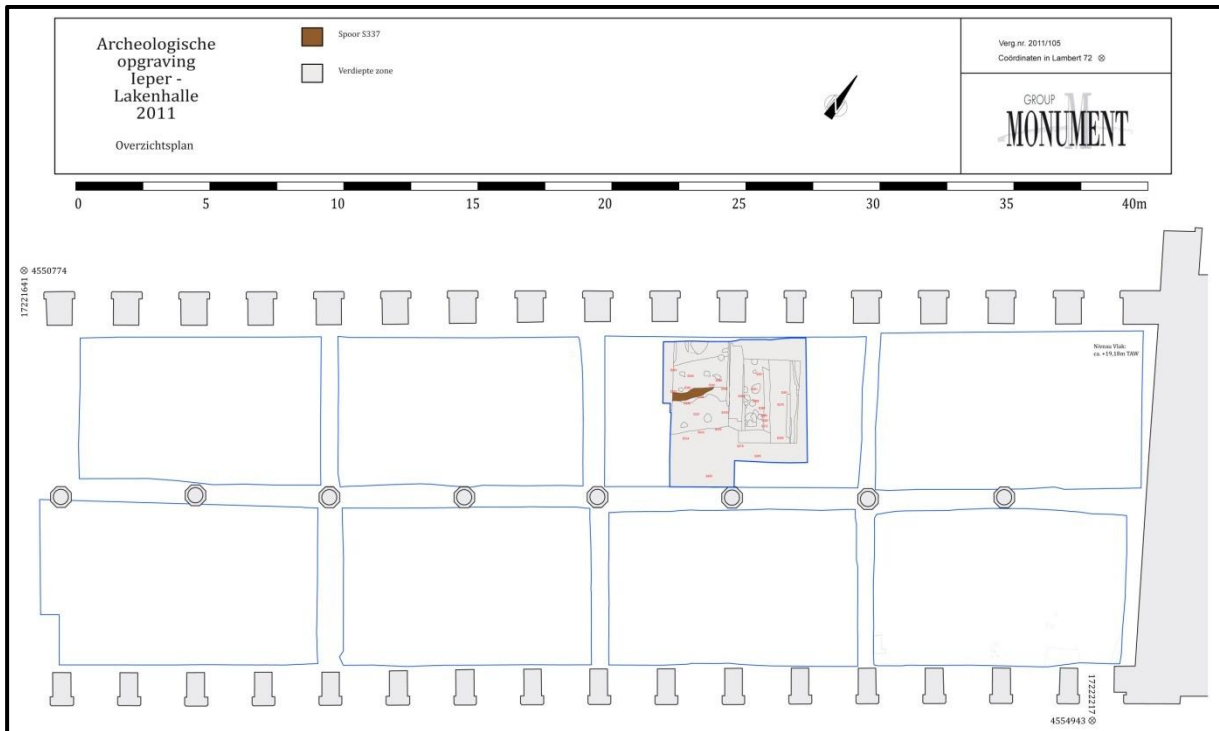
In deze zone werden vier vlakken aangelegd waarvan het vierde vlak enkel de maximale verstoringsdiepte weerspiegelde, maar archeologisch niet zinvol bleek te zijn. De geringe oppervlakte beperkte de mogelijkheden om structuren terug te vinden of als dusdanig te kunnen interpreteren. Wat in deze zone wel kon, in tegenstelling tot de smalle sleuven voor de funderingen, was het beter bekijken van de sporen die op deze diepte werden gevonden. Het ging om een heel aantal kleine kuilen die over de drie verschillende vlakken aanwezig waren.

Verspreid over de vier vlakken werden sporen S334 tot S398 geregistreerd. Spoor S337 werd opgetekend als een pakket in vlak 2. Het was sterk gemengd, maar niet recent van aard, mogelijk ging het om een ophogingspakket. In S337 werden een 20tal fragmenten gevonden van een klein kommetje in handgevormd vroegrijks aardewerk (zie figuur 45), te dateren tussen de 9de en de 13de eeuw. Hoewel dit spoor niet echt verder te interpreteren viel, was het wel een duidelijk voorbeeld van de aanwezigheid van archeologische pakketten onder de verstoringsdiepte van de vloerverwarming uit de vroegste fasen van de lakenhalle of zelfs vóór de bouw ervan.

Figuur 41: detailfoto van S337 in vlak 2 van vak 6.

Figuur 42: Plan met de locatie van de verdiepingen naar vlak 2, 3 en 4 in de lakenhalle. Op bovenstaande figuur wordt vlak 2 weergegeven.

Figuur 43: overzichtsfoto van vlak 3 in vak 6.

7. BASISANALYSE VAN DE VONDSTEN EN STALEN

7.1. Vondsten

Na het wassen, zeven en drogen van de vondsten konden zij geanalyseerd worden. De focus lag hierbij voornamelijk op het aardewerk, aangezien dit doorgaans een eerste ruwe datering voor de sporen gaf. De vondsten werden uitgesplitst volgens materiaalcategorie, dewelke hieronder kort besproken worden. Voor meer details wordt verwezen naar de vondsteninventaris op de DVD.

7.1.1. Bouwmateriaal

De meerderheid van het ceramisch bouwmateriaal betrof middeleeuwse (of latere) bakstenen. In 1 enkel geval werden tegels teruggevonden die de basis hadden gevormd voor een haardvloer die werd teruggevonden in laag 9 van de coupe op S8.

Wat de bakstenen betrof werden enkel referentiestalen gerecupereerd. Dit wil zeggen dat enkel van die muren een exemplaar werd verzameld indien het representatief was voor de muur. Indien de muur was opgebouwd uit brokken werd er geen staal genomen. Indien meerdere formaten voorkwamen werden van elke verschillend type 1 exemplaar verzameld. Specifieke informatie per muur is hierover te vinden in de inventarislijst bij dit rapport.

Het valt geenszins uit te sluiten dat deze bakstenen werden herbruikt en het opstellen van dateringen voor de structuren waar ze deel van uitmaakten was daarom niet aangeraden op die basis.

7.1.2. Gebruiksaardewerk

Percentagegewijs kon het aardewerk onderverdeeld worden in ca. 84% rood aardewerk en 13% grijs aardewerk. De overige 3% werd vertegenwoordigd door enkele vormen steengoed, een paar fragmenten hoogversierd aardewerk en fragmenten faïence.

Een kan in grijs aardewerk werd teruggevonden in een uitsparing in S10 die vermoedelijk het gevolg was van een gedeeltelijke afbraak van dat spoor. Deze kon gedateerd worden ten vroegste in de 13de en ten laatste in de 14de eeuw. Deze datering ondersteunt de hypothese dat het muurwerk van vroege datum kan zijn. De kan werd niet permanent geassembleerd, maar terug in fragmenten bewaard.

Bij het couperen van S8 werden fragmenten teruggevonden van een kan in protosteengoed (zie figuur 44) die te dateren waren rond de 13de eeuw, ten laatste 14de eeuw, samen met scherven van een kleine kogelpot die dezelfde datering meekrijgen.

Figuur 44: Randfragmenten kannetje in protosteengoed.

Uit spoor S337 kwamen fragmenten van een klein kommetje in handgevormd vroegrijks aardewerk. Dit voorwerp kon gedateerd worden tussen de 9de en de 13de eeuw, wat de context veel vroeger plaatst dan alle andere.

Figuur 45: Fragment kommetje uit S337.

7.1.3. Botmateriaal

Er werd bij het onderzoek in de zuidwestvleugel van de lakenhalle zeer weinig botmateriaal aangetroffen. Alle botmateriaal werd wel gerecupereerd maar binnen het kader van het rapport niet verder besproken. De details in verband met deze materiaalcategorie zijn integraal te vinden in de inventarislijst bij dit rapport.

In het kader van onderzoek naar botmateriaal kan ook nog de aandacht gevestigd worden op de residuen en het botmateriaal dat gerecupereerd werd uit de 30l zeefstaal uit de tweede liftput. Alle herkenbaar bot werd afzonderlijk verpakt en geïnventariseerd, maar ook het resterende residu werd bewaard voor controle.

7.1.4. Glas

Glas werd in kleine hoeveelheden teruggevonden, maar verder in dit rapport niet besproken. Een stukje glas werd gevonden in combinatie met een strip lood, een ander fragment fragiel, hol glas werd bewaard in een lichtdicht en luchtdicht afgesloten verpakking samen met de grond waarin het zich oorspronkelijk bevond. Alle informatie over het teruggevonden glas kan gevonden worden in de inventarislijst.

7.1.5. Metaal

Er werd een zeer grote hoeveelheid metalen voorwerpen aangetroffen, ze werden voor het grootste deel gerecupereerd dankzij een uitgebreid onderzoek met de metaaldetector. De vondsten kunnen onderverdeeld worden in twee grote groepen: munten en penningen, en lakenloodjes. Daarnaast werden nog een aantal vermeldenswaardige voorwerpen gevonden die niet in deze groepen konden ondergebracht worden.

7.1.5.1. Munten en penningen

De munten en penningen werden voor het overgrote deel teruggevonden in de puinige afgegraven aarde die machinaal werd verwijderd bij het blootleggen van het eerste archeologische vlak. Vele anderen werden teruggevonden in de centrale verstoring S400.

In het kader van dit onderzoek werden de meeste van deze voorwerpen enkel geconsolideerd en beschermd tegen een verder verval, maar niet verder gereinigd. De puinige afgraving en de centrale verstoring zijn twee pakketten die geen relevante dateringsinformatie konden opleveren voor het onderzoek, maar wel zeer veel van het metalen materiaal bevatten. Een basisanalyse plaatst de meerderheid van het muntmateriaal tussen de late 15de en de vroege 17de eeuw.

Figuur 46: Munt: "Groot", Karel V - 1542-1556, zilver.

Figuur 47: "Halve Reaal", Karel V, 1521-1555, zilver.

7.1.5.2. Lakenloodjes

Er werden bij controle met de metaaldetector, zowel uit het afgegraven puinig pakket als in een aantal sporen, een 300-tal lakenloodjes teruggevonden. Deze loodjes, zoals de naam doet vermoeden, werden vervaardigd uit lood en dienden als een vorm van keurmerk of zegellood voor de stof die verhandeld werd in de halle. Vaak werden ze voorzien van een stempel of ander merkteken om de afkomst te duiden. Historisch gezien was de 13de tot 14de eeuw de belangrijkste periode voor de Ieperse lakenhandel, maar deze loodjes werden ook nog lang daarna gebruikt. Een precieze datering zou moeten komen van een uitgebreide studie van het vondstmateriaal.

Ter referentie: uit historische bronnen¹² is geweten dat men in het jaar tussen 10 november 1308 en 8 november 1309, 74000 loodjes had gebruikt in de lakenhalle.

Figuur 48: Dichtgeslagen lakenlood met "Iepers kruis".

---

¹² Cornille J.E., 1950, p. 54.

Figuur 49: Greep uit de verschillende lakenloodjes.

Omtrent lakenloodjes zijn slechts een aantal werken geschreven en de vondsten uit de lakenhalle kunnen in dit kader zeker een mooie bijdrage leveren voor dit onderwerp. De gedetailleerde inventarislijst bij dit rapport laat toe alle loodjes te plaatsen in hun context, indien die op het terrein kon geregistreerd worden.

Uit een artikel van P. Boussemaere in het jaarboek voor Middeleeuwse geschiedenis mag blijken dat de identificatie en de interpretatie van lakenloodjes niet eenvoudig is en dat er nog vele vragen rond blijven.¹³ Ook kan afgeleid worden dat er enkel door een studie van het volledige aantal loodjes die werden teruggevonden in de lakenhalle een wetenschappelijke interpretatie kan gegeven worden.

Voor dit rapport werden enkele verschillende types loodjes bekeken en gereinigd om een beeld te kunnen vormen van de vondsten. De meerderheid werd gestabiliseerd, maar niet verder geconserveerd.

¹³ Boussemaere, P., 2000, pp. 135-146.

7.1.5.3. Andere voorwerpen

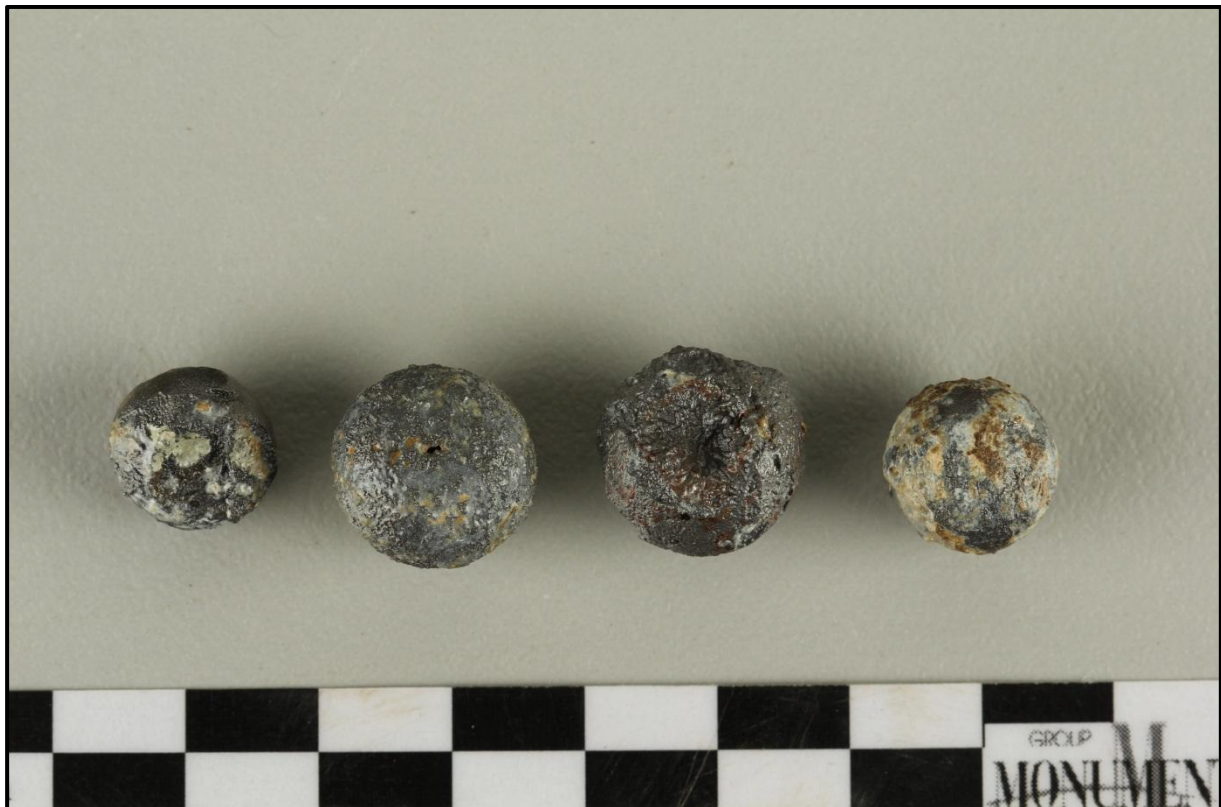
In de coupe van S8 werd bovenop de hardvloer een zwaar voorwerp gevonden uit lood. Aan de ene zijde vertoont dit object een heel aantal kleine ingeslagen cirkels met diameter van ca. 5mm. De functie van dit object is geheel ongekend, ook na overleg met verschillende collega archeologen. Mogelijk kan de functie van het object een eerste aanzet zijn naar de functie van de haard of stookplaats waarmee het geassocieerd is.

Verspreid werden loden bolletjes teruggevonden waarvan sommige mogelijk musket- of pistoletkogels zijn en andere overblijfsels van munitie uit de Eerste Wereldoorlog.

Figuur 50: Loden plaat met kleine ingeslagen rondjes.

Figuur 51: Musket- en pistoletkogels.

Figuur 52: Loden bolletjes uit 20ste eeuwse bommen.

7.1.6. Besluit

Algemeen kon gesteld worden dat de lakenhalle in Ieper een betrekkelijk vondstarme site was waarbij de meest prominente vondsten de lakenloodjes waren. Het ontbreken van dateerbare vondsten die direct konden gekoppeld worden aan bepaalde sporen of structuren zorgde voor een moeilijke chronologische plaatsing van teruggevonden archeologische gegevens.

In dit kader moet ook vermeld dat door de bepalingen in de bijzondere voorwaarden zeer weinig coupes geplaatst werden tijdens het onderzoek. Mogelijk heeft dit een rol gespeeld bij de beperktheid aan vondstmateriaal.

7.2. Stalen

In de zuidwestelijke vleugel werden baksteenstalen en mortelstalen genomen van de verschillende muren voor eventueel breder vergelijkend onderzoek. Ze werden bewaard net als alle andere vondstmateriaal en zijn terug te vinden in het archief volgens de inventarislijst bij dit rapport.

In de tweede liftput werd 30l zeefstaal genomen en uitgezeefd op een maaswijdte van 1mm. Het vondstenmateriaal werd behandeld als alle andere materiaal en het zeefresidu werd gedroogd en verpakt. Tien liter werd nat bewaard voor eventueel later onderzoek.

8. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

In hoofdstukken 6 en 7 werd een overzicht gegeven van de aanwezige sporen en vondsten in de opgegraven zone. De korte opsomming dient vervolledigd te worden met de gegevens in de sporen- en vondsteninventaris en met het grondplan van de opgraving. In dit hoofdstuk worden de sporen waar mogelijk gedateerd op basis van het aanwezige vondstmateriaal en aan elkaar gerelateerd op basis van oversnijdingen, oriëntatie en vulling van de sporen. Tevens worden hypothesen voor een interpretatie van de sporen en structuren naar voren gebracht.

Op basis van de gegevens zou de lakenhalle een meerfasige binnenindeling gekend hebben die te maken had met het uitvoeren van verschillende ambachten of aspecten van de lakenhandel. Omdat dateerbaar materiaal grotendeels ontbrak uit de betrokken contexten, kon de fasering enkel relatief opgesteld worden ten opzichte van elkaar.

Er werden sporen aangetroffen van het uitoefenen van ambachten binnen de zone van de lakenhalle onder de vorm van haarden. Deze konden met vrij grote zekerheid geplaatst worden in de tijd vóór het gevonden muurwerk.

Profielen en bewaarde vlakdekkende pakketten wijzen op een nog belangrijk resterend bodemarchief onder de huidige verstoringsdiepte en leveren een mogelijke dateringshorizont.

Ook werden er duidelijke sporen teruggevonden die wijzen op de herinrichting tot de ruimte met stenen gewelf en centrale zuilenrij.

Er zijn eveneens vele sporen gevonden van de functie van de hal als lakenhalle onder de vorm van een ware schat aan lakenloodjes.

Het onderzoek van de twee liftputten binnenin de lakenhalle staat grotendeels los van de interpretatie van de gegevens uit de zuidwestelijke vleugel en zal daarom ook apart worden besproken. Liftput 1 sloot aan bij de vondsten uit de zuidwestvleugel, maar enkel omwille van het terugkerende muurwerk in gele baksteen. Hetzelfde gold voor liftput 2 waar ook enkel het muurwerk een mogelijke band vormde met de gegevens uit het vlakonderzoek in de zuidwestvleugel.

Dit algemeen interpretatievoorstel wordt hieronder in detail uitgewerkt.

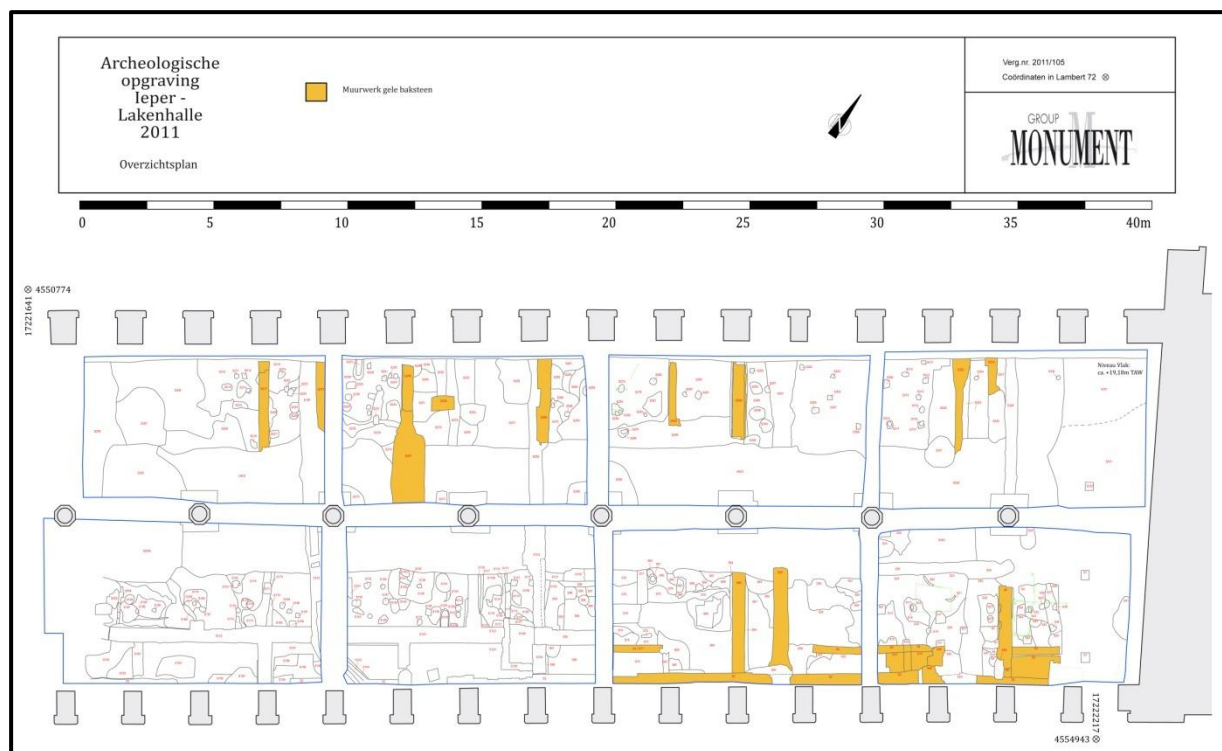
8.1. Een andere binnenindeling van de lakenhalle

8.1.1 Muurwerk in gele baksteen

Op basis van de kleur van de bakstenen, de gebruikte mortel, de opbouw en de ligging in de lakenhalle werden sporen S2, S3, S4, S5, S10, S46, S48, S49, S59, S65, S71, S217, S246, S247, S256, S260, S277, S292, S294, S301, S322, S326 en S329 samen gerekend als complex van sporen uit dezelfde periode.

Een identiek baksteenformaat voor deze sporen kon niet geïdentificeerd worden. Bij elk spoor werden indien mogelijk de formaten van de bakstenen geregistreerd, maar hierbij kwam enkel naar voor dat er aanzienlijke verschillen waren. De formaten varieerden van 27 x 13 x 6cm tot 20 x 10 x 5cm en verschillende vormen tussen die twee uitersten. De verschillende exacte formaten per spoor zijn terug te vinden in de spoorbeschrijvingslijst.

De mortel die gebruikt werd bij de verschillende metselwerken lijkt wel dezelfde te zijn. Het gaat in alle gevallen om een bruingele tot grijsig beige kalkmortel waar duidelijk witte kalkstippen in zichtbaar waren. Afhankelijk van de omliggende bodem en de vochtigheidsgraad was deze mortel zacht tot zeer hard.

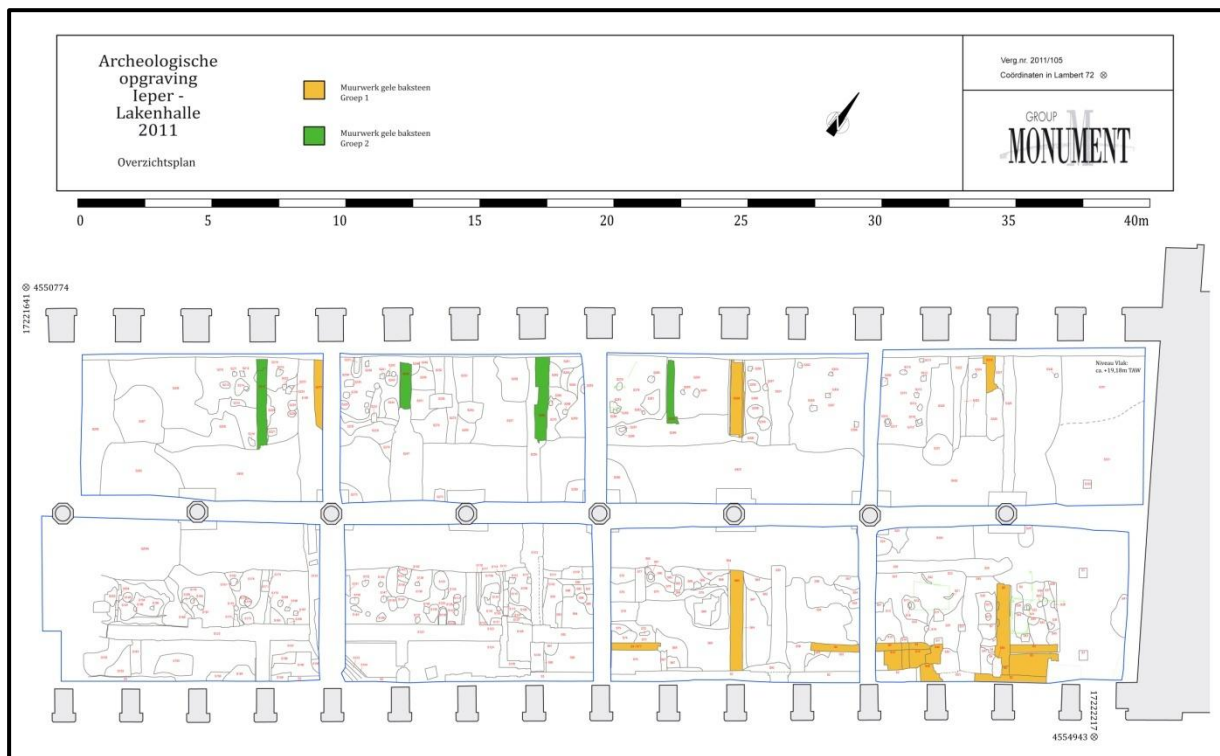
Figuur 53: Overzicht structuren geassocieerd met gele baksteen.

Het geheel van muren, vloeren en resten van uitgebroken muurwerk in gele baksteen wordt geïnterpreteerd als de oudste teruggevonden bouwfase binnen in de lakenhalle bij dit onderzoek. Er wordt vermoed dat ook in vakken 3 en 4 muren voorkwamen in gele baksteen, maar dat deze vervangen zijn door muren in rode baksteen.

De ligging en opbouw van de verschillende sporen uit deze gele baksteen doen vermoeden dat het gaat om muurwerk en vloeren die een indeling vormden van de lakenhalle die verschillend was dan de huidige open ruimte met centrale zuilen. Er werd geen vaste, terugkerende afstand waargenomen bij het onderzoek. Wel kon een hypothese opgemaakt worden die de verschillende sporen in kleinere gehelen groepeerde. Deze worden hieronder verder beschreven. De oriëntatie van alle muurwerk was ofwel haaks op, ofwel parallel met de bestaande zijmuren van de lakenhalle.

8.1.1.1. Groep 1

Een eerste groep werd samengesteld op basis van de aanwezigheid van gelijkaardige vloeren. De sporen S3, S4, S10, S48 en S49 werden begrensd door twee gelijkaardige muren: S5 en S65.

Figuur 54: Overzichtskartaal groepen 1 en 2.

De binnenwerkse afstand tussen deze twee muren bedroeg 9,25 meter, een afstand die opnieuw werd opgemeten tussen sporen S294 en S329. De vloeren S3, S10 en S49 waren goed bewaard, S48 was ernstig verstoord. Ze werden allemaal teruggevonden aan de zijde van de huidige markt. Aangezien op geen enkele andere plaats binnen de opgravingszone vloeren werden teruggevonden in baksteen, lijkt het erop dat deze vloeren deel uitmaakten van een zone die afgescheiden was van de rest van de lakenhalle en zouden ze een oudere “gang” gevormd kunnen hebben binnenin de lakenhalle.

Figuur 55: Achteraan zijn de twee restanten van het vloerniveau te zien, begrensd door een klein muurtje aan de noordzijde en de wand van de lakenhalle aan de zuidzijde.

Om deze hypothese te ondersteunen wordt ook verwezen naar S2, een muurtje dat gevonden werd, parallel met de huidige buitenmuur van de lakenhalle. Deze bakstenen constructie loopt door tot tegen de vloerniveaus in baksteen, maar steekt ook iets uit naar de binnenkant van de huidige lakenhalle. Mogelijk was de oorspronkelijke muur iets dikker dan de huidige en is S2 nog een laatste overblijfsel van de eerste fundering van deze vleugel van de halle.

Binnen de afmetingen van deze groep vielen ook sporen S59 en S301 (twee puinige opvullingen van een uitgraving die werd veroorzaakt door de aanleg van een recente afvoerbuis), S11, S46, S322 en S326 (verschillende onduidelijke archeologische restanten met gelijkaardige kenmerken als het beter bewaarde muurwerk).

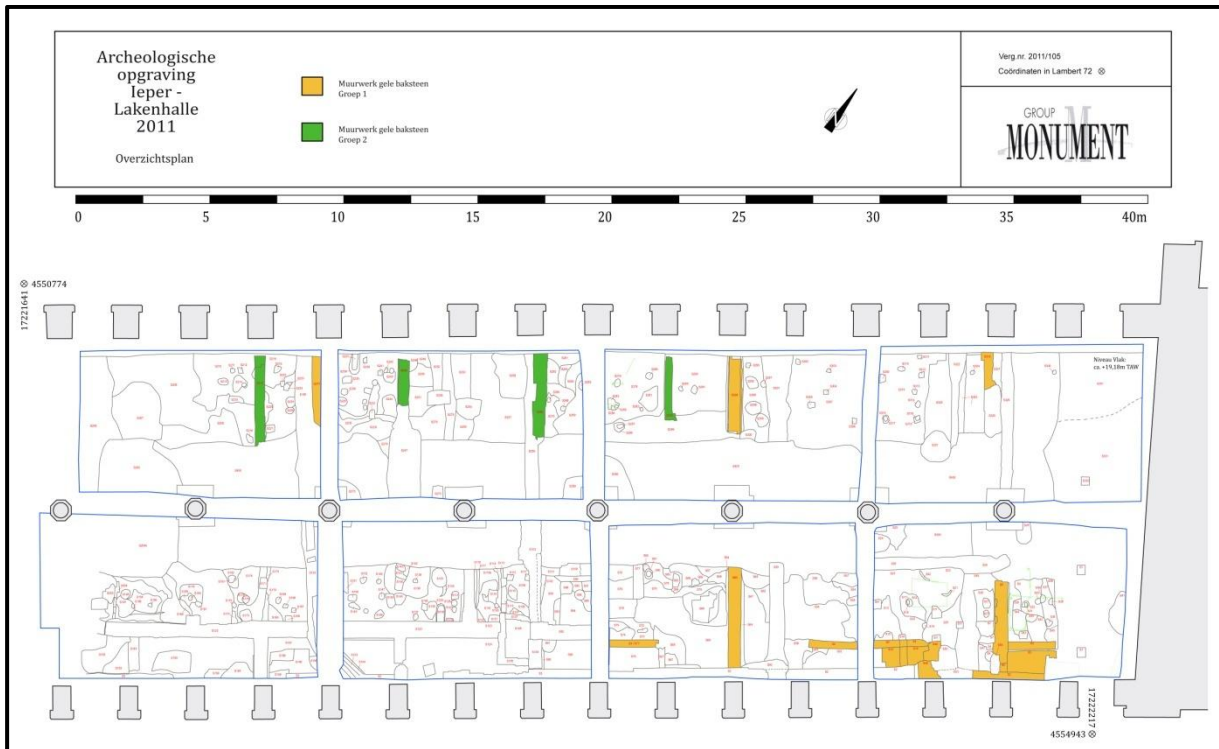
Mogelijk behoorden S71 en S113 tot dezelfde groep. De reden voor deze interpretatie is echter enkel een gelijkaardige indeling als wat hierboven werd omschreven. De afstand tussen S65 en S113 bedroeg 8,1 meter, kleiner dan de afstand tussen S5 en S65. S71 was een muurrest die naar opbouw en ligging gelijkenissen vertoonde met S4.

Deze materiele gegevens hebben mogelijk een raakpunt met de historische kennis van de lakenhalle. In hoofdstuk 4.1.2. in dit rapport werd de aanwezigheid aangehaald van kleine, al dan niet tijdelijke, constructies in hout voor de muur van de lakenhalle. Deze kraampjes werden door handelaars gebruikt om hun waren uit te stallen. De plaatsing van het muurwerk binnenin de halle doet vermoeden dat deze kraampjes nog een beperkte ruimte in beslag namen onder het dak, waarna de ruimte van het kraam werd afgescheiden van de rest van de binnenruimte door een bakstenen muur.

8.1.1.2. Groep 2

De tweede groep bestond uit sporen S217, S246, S260 en S292. Het waren vier muurresten in gele baksteen met een gelijkaardige opbouw en de afstand tussen elk van deze muren was begrepen tussen 4,9 en 4,3 meter.

De twee groepen konden, behalve door de gebruikte baksteensoort en mortelsoort, niet rechtstreeks met elkaar in verband gebracht worden. Los van het gebrek aan een directe band wordt op basis van opbouw en inplanting toch aangenomen dat de beide groepen deel uitmaakten van één geheel aan afgescheiden ruimtes binnenin de lakenhalle en uit dezelfde periode. Hun functie blijft onzeker maar stond naar alle waarschijnlijkheid in het teken van verschillende ambachten of ambachtslieden, verkoops- en opslag- en productieruimtes.

Figuur 56: Overzichtskartje groepen 1 en 2.

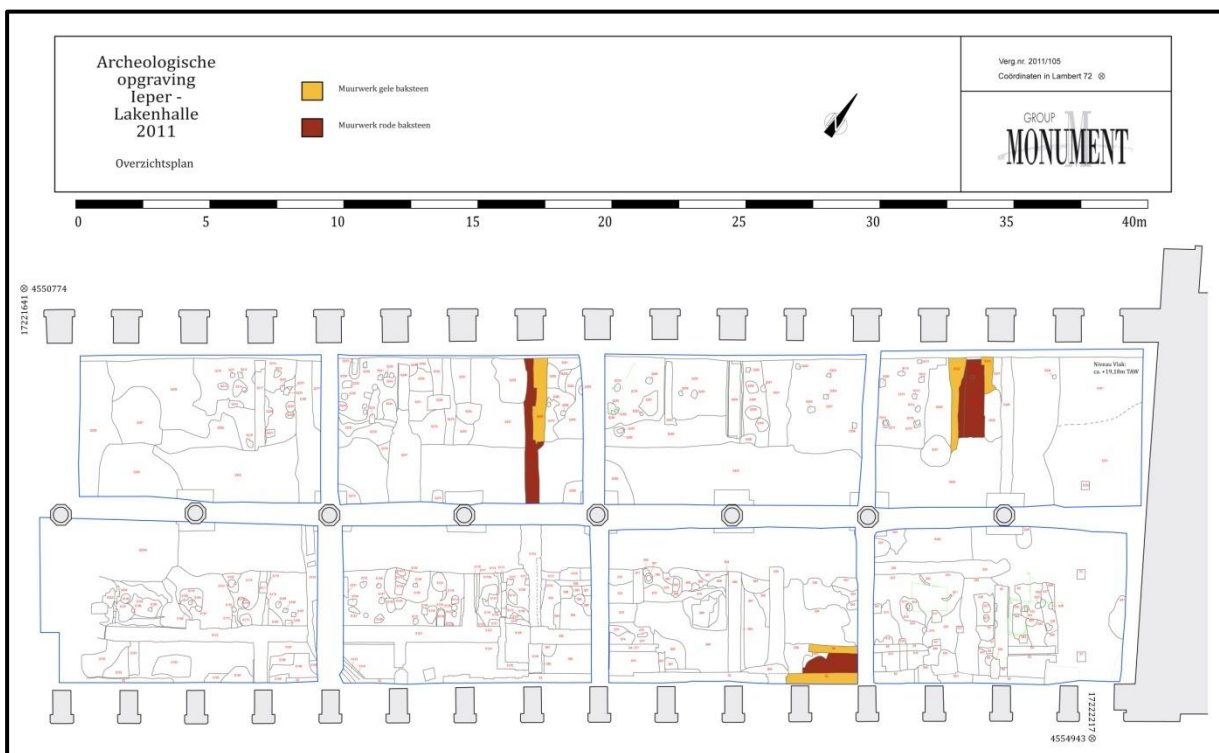
Figuur 57: S217 in vak 8.

8.1.2. Muurwerk in rode baksteen

Tussen deze sporen zaten geen vloeren zoals bij de gele variant. Deze muren waren ook doorgaans zwaarder gebouwd dan die uit gele baksteen.

Op basis van de ligging was het duidelijk dat ze een gelijkaardige oriëntatie aanhouden als de andere structuren in gele baksteen en dat doet vermoeden dat de functie van deze constructies gelijkaardig was.

Naar datering toe kan gesteld worden dat de structuren uit rode baksteen jonger zijn dan die uit gele baksteen. Op geen enkele plaats werd een rode en gele muur in verband teruggevonden. Zo werden S2 en S4 in het vlak teruggevonden in de nabijheid van S52, S259 werd gevonden vlakbij S260 en S322 en S326 werden gevonden bij S325. De relaties tussen deze sporen worden hieronder besproken.

Figuur 58: Overzichtsplan met raakpunten gele en rode baksteenstructuren.

In het geval van S2, S4 en S52 werd op het terrein duidelijk vastgesteld dat S52 een vullingspakket was dat zich had gevormd tussen de muurstructuren S2 en S4. S52 is in deze situatie duidelijk van een later tijdstip dan S2 en S4 en kan ook op geen enkele andere manier in verband gebracht worden met de twee sporen. Wel moet gesteld worden dat het rode baksteenpuin waaruit S52 bestond, de enige band was met het rode muurwerk.

Figuur 59: foto van S2, S4 en S52.

Een analyse van de gegevens die verzameld werden over S259 en S260 toonde dat S260, een spoor in gele baksteen, deels werd verstoord door S259, een puinspoor dat in hoofdzaak bestond uit rode baksteenpuin. Bovendien was op deze plaats in de lakenhalle ook zeer duidelijk dat spoor S259 pas gevormd was na spoor S400, terwijl S260 zeer duidelijk werd verstoord door S400. Dit plaatste S259 en S260 onmiskenbaar in twee verschillende bouw- of gebruiksfasen van de lakenhalle.

De situatie tussen S322/S326 en S325 kon in het vlak minder duidelijk worden aangetoond, maar bij het graven van de sleuf en het plaatsen van funderingsprofiel 1 werd al snel duidelijk dat het ging om twee afzonderlijke structuren die op geen enkele manier met elkaar in verband stonden.

Figuur 60: Funderingsprofiel 1 met de resten van het muurwerk in gele baksteen in het noordoosten en de rode muur in het zuidwesten.

Bij deze muren werden S92, S104, S123 en S183 gerekend als 1 geheel op basis van het metselverband en de ligging. S92, S104 en S183 leken drie muren te zijn die in de loop der jaren afgebroken waren van S123 maar er wel deel van hadden uitgemaakt. Op 3 verschillende plaatsen werden uitsprongen waargenomen van S123 die zeer gelijkend waren aan sporen S92, S104 en S183.

Wat de precieze tijdspanne was tussen de twee types muren blijft na het onderzoek zeer onduidelijk door het gebrek aan materiaal dat rechtstreeks gekoppeld kon worden aan de bouw of de afbraak van de structuren.

Ook bij het muurwerk in rode baksteen kan dezelfde vergelijking gemaakt worden met de historische bronnen die kleine kraampjes vermelden tegen de gevel van de halle aan de marktzijde. Net zoals bij het metselwerk in gele baksteen bevond het eerste muurwerk dat parallel liep aan de lakenhalle zich vlakbij de buitenmuur, goed voor een gang of beperkte ingang, maar niet als alleenstaande ruimte.

Daar dit patroon voorkomt bij beide vormen van metselwerk kan gesteld worden dat het houden van kraampjes tegen de halle muur een praktijk was die gedurende een langere periode in voege was. Ook het historisch prentmateriaal dateert uit 1646, een periode lang na de grootste bloeifase van de Ieperse hallen.

Het ontbreken van muurwerk in gele baksteen in het zuidwestelijke deel van het onderzoeksgebied, samen met de aanwezigheid van rode bakstenen constructies in dezelfde zone, kan mogelijk in verband gebracht worden met de historische vermelding van een exploderend buskruitkraam¹⁴. Daarbij vielen volgens de overlevering tot 75 doden (waaronder de buskruitverkoper en zijn vrouw) en werd een deel van de halle ernstig beschadigd. Mogelijk werden constructies in gele baksteen op dit moment vervangen door gelijkaardige in rode baksteen.

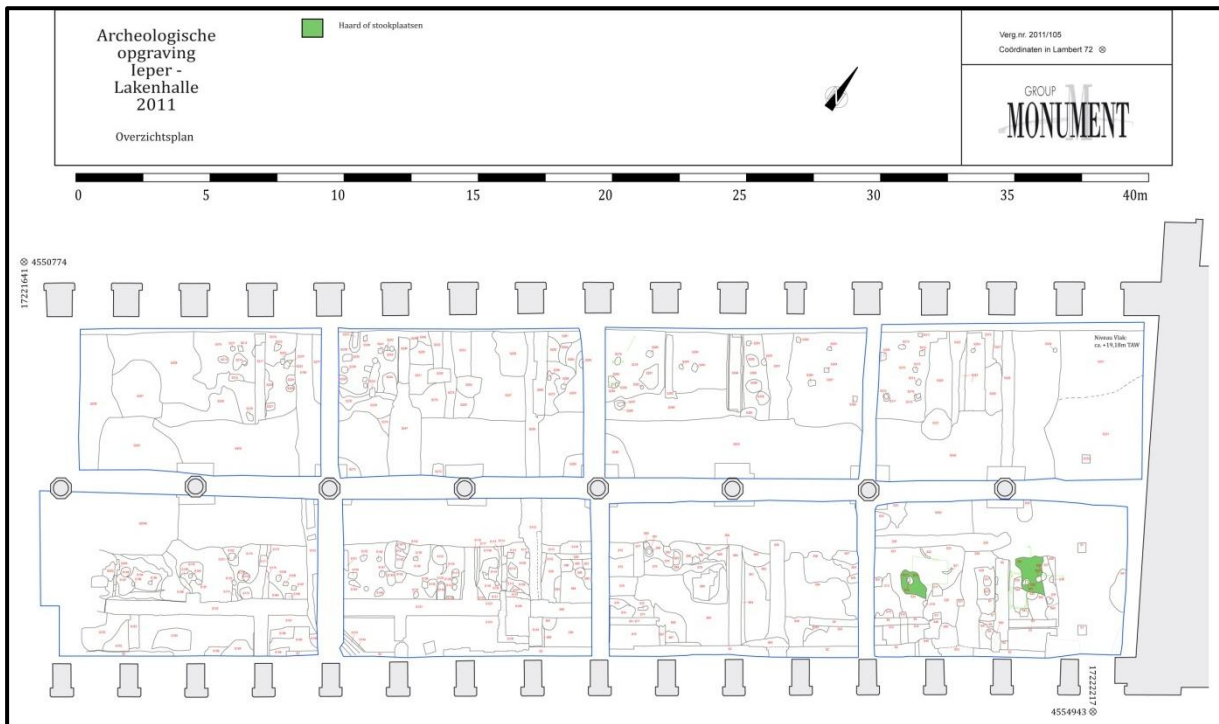
---

¹⁴ Cornille, J.E., 1950, p. 54.

8.2 Haardkuilen

Tussen de paalgaten, de kuilen en de andere grondsporen in het vlak waren twee clusters aanwezig die opvielen. De eerste cluster omvatte sporen S8 en S30 t.e.m. S35. De tweede cluster omvatte S12, dat doorsneden werd door de sporen S17 en S18.

Figuur 61: Overzicht locatie van de twee haardplaatsen.

Figuur 62: S8 in vak 1.

Bij het plaatsen van een coupe op de eerste cluster in twee kwadranten kwam een haardvloer aan het licht en een belangrijke gelaagdheid op en onder deze tegelvloer. De haardvloer zelf bestond uit op de zijkant geplaatste gebakken tegels die aan de bovenkant zwart verkleurd waren. Uit het zwartverbrande pakket bovenop de haardvloer kwam een metalen voorwerp uit een loodlegering (zie ook 7.1.5.3.). De functie van dit voorwerp is op heden nog steeds onduidelijk en zou mogelijk meer informatie kunnen opleveren over de precieze functie van de haard- of stookplaats.

Wat zeker is over deze structuur is dat er binnenin de ruimte van de huidige lakenhalle op deze haardplaats gestookt werd, de zwarte brandresten en de oranje verkleuring van de boven en langsliggende leempakketten bevestigen dit.

Naar datering toe waren de profielen in de kwadranten van groot belang. Het spoor kon relatief geplaatst worden t.o.v. spoor S5, een muur uit gele baksteen. In coupe E-A op S8 is duidelijk dat lagen die de haardvloer afdekken, ouder zijn dan de fundering van spoor S5. Daardoor is het bijna zeker dat deze grondsporen de oudste resten zijn die bij het onderzoek in de zuidwestelijke vleugel van de lakenhalle werden teruggevonden.

Figuur 63: Coupe op S8, noordoostelijk kwadrant.

Figuur 64: Coupe op S8 zuidwestelijk kwadrant.

Figuur 65: Coupe op S5 en S8. Lagen die de hardvloer afdekken lopen door onder S5.

De tweede cluster met S12, S17 en S18 (zie figuur 66) werd niet gecoupeerd maar vertoonde aan de oppervlakte zeer gelijkaardige kenmerken. Er wordt vanuit gegaan dat deze sporen eveneens een haard waren. Ze werden beschermd tegen verdere verstering en zijn op heden bewaard onder de bestaande vloer.

Figuur 66: Spoor S12 in vak 1.

De interpretatie van deze sporen zorgt echter wel voor een aantal nieuwe vragen. Er zijn geen elementen gekend uit historische bronnen die haardplaatsen zouden suggereren in de lakenhalle. Bovendien veroorzaken deze vuren een aanzienlijke rookontwikkeling en van enige afvoerkanalen of schouwen is ook nergens sprake. Omdat het waarschijnlijk ging om de oudste sporen die aan het licht kwamen bij het onderzoek, kunnen ze mogelijk dateren uit een fase vóór de bouw van de lakenhalle of te maken hebben met de bouw ervan.

8.3 Geelbeige vloerniveaus of nivelleringspakketten

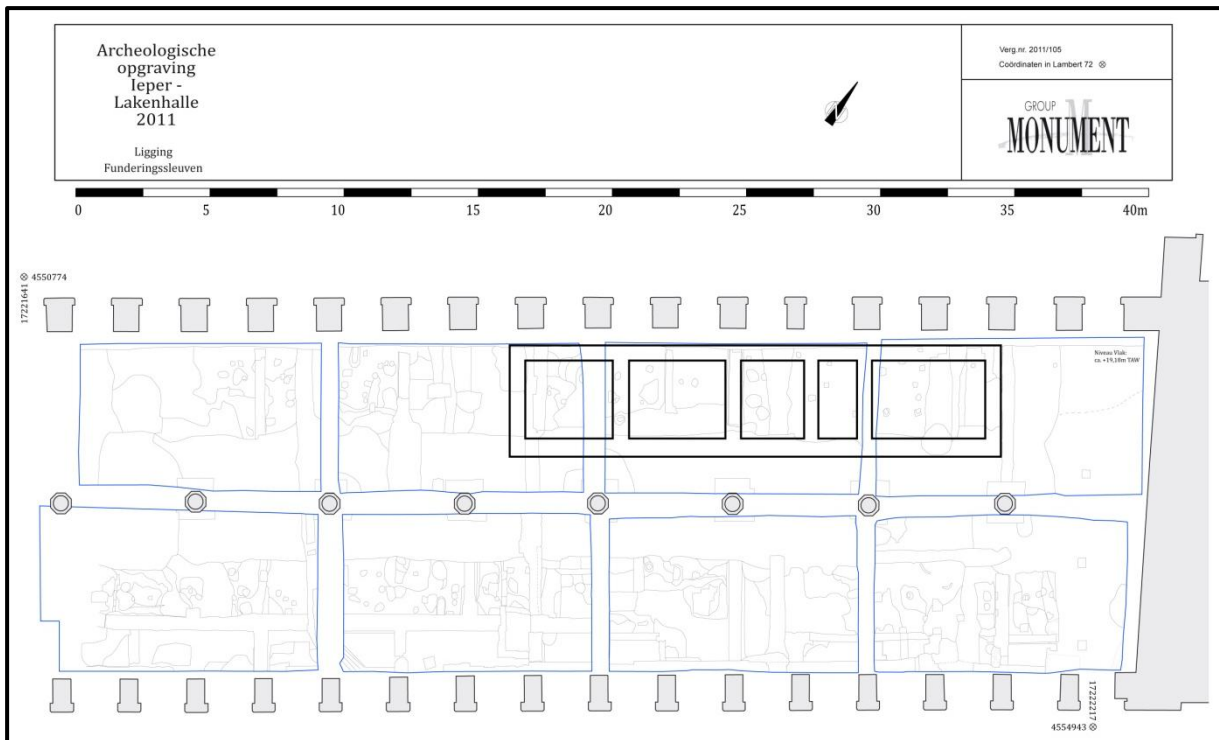
Sporen S13, S20, S28, S56, S62, S116 en S160 werden geïnterpreteerd als restanten van een vloerniveau of nivelleringspakket dat naar alle waarschijnlijkheid ooit in de hele onderzoekszone aanwezig is geweest.

Het pakket werd ook teruggevonden als laagje in het profielbankje tussen vak 1 en vak 2, maar ook in de (funderings)profielen FP1, FP4, FP5, FP7, FP8, FP11, FP12 en FP15 was het prominent aanwezig.

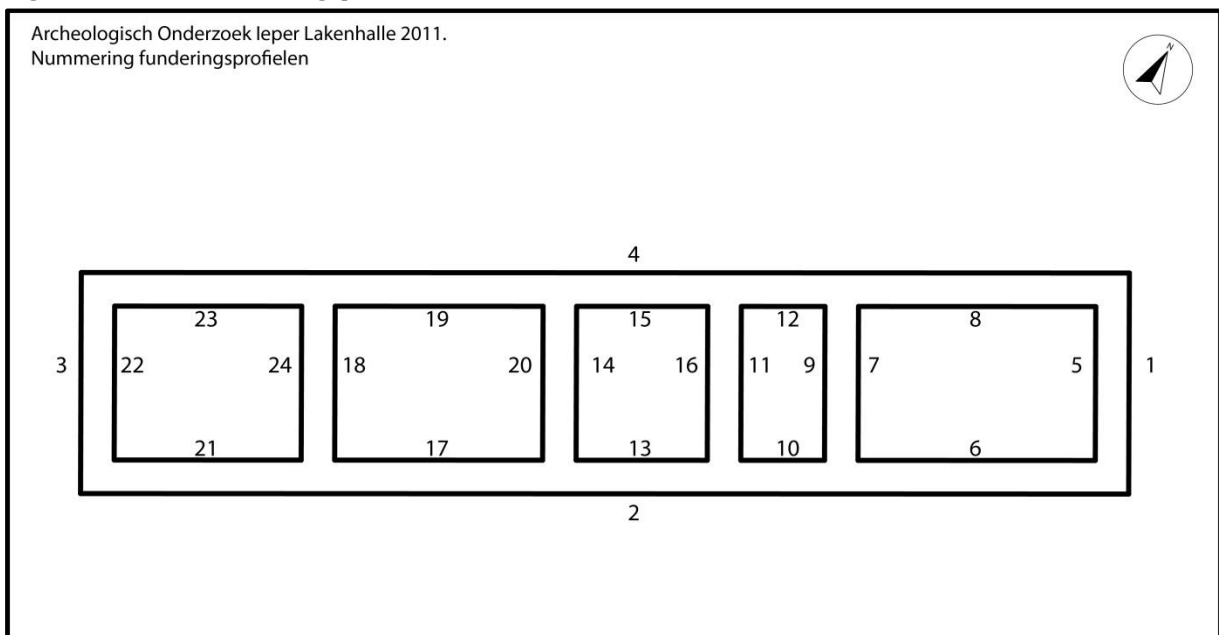
De combinatie van dateerbare sporen en de stratigrafische relatie zou het pakket plaatsen in de late 15de eeuw vroege 16de eeuw, maar dit blijft echter vrij onzeker.

8.4. Profielen en bodem

Bij het aanleggen van verschillende sleuven in vakken 5, 6 en 7 werden meerdere profielen opgetekend. Omdat de sleuven zo smal waren werd er onmiddellijk machinaal verdiept tot de verstoringsdiepte, sporen in het vlak zouden geen duidelijke informatie opleveren.

Figuur 67: Locatie funderingsprofielen.

Figuur 68: Nummering funderingsprofielen.

Deze profielen tonen duidelijk een gelaagde opbouw van de verschillende pakketten die in de lakenhalle achtergebleven zijn.

Daarbij viel op:

- Een terugkerend geelbeige leempakket dat ook in andere vakken al was teruggevonden in het vlak (zie hoofdstuk 8.3.).
- Een aantal pakketten met een zeer gelaagde structuur. In deze profielen volgden zeer vele verschillende laagjes elkaar op onder elkaar. Er kan gesproken worden van mogelijke vloerniveaus of leefniveaus.

Omdat op geen enkele andere plaats in de halle op deze plaats dieper werd verstoord dan de 40cm voor het plaatsen van de nieuwe vloer, is het moeilijk om de gelaagdheid die waargenomen werd in profielen 3, 4, 15 en 17 verder te interpreteren of te koppelen aan andere sporen in vlak 1.

De gegevens uit profiel 4 wijzen er wel duidelijk op dat de sterk gelaagde pakketten al bestonden toen de eerste muren werden geplaatst. Zo is in profiel 4, aan de hoek met profiel 3, zichtbaar hoe de laagjes afgedekt worden door de vulling van een kuil, die op zich doorsneden wordt door de muur die in dat profiel zichtbaar is.

Figuur 69: Gelaagdheid uit funderingsprofiel 3 loopt door in profiel 4 en wordt doorsneden door muurwerk.

In funderingsprofiel 17 is de bruingrijze gelaagdheid zichtbaar onder het gelige leempakketje dat werd geassocieerd met een terugkerend vloerniveau.

Hoewel uit de verschillende profielen weinig concrete informatie kon afgeleid worden omtrent de verhoudingen tussen de sporen uit het vlak, was wel duidelijk dat afhankelijk van de diepte van de kuilen en andere verstoringen in het vlak, de bodem onder de lakenhalle zeer goed bewaard is en naar alle waarschijnlijkheid nog een schat aan informatie bevat over de eerste fases van de lakenhalle of ervoor.

8.5. Centrale verstoring S400 en de centrale zuilenrij

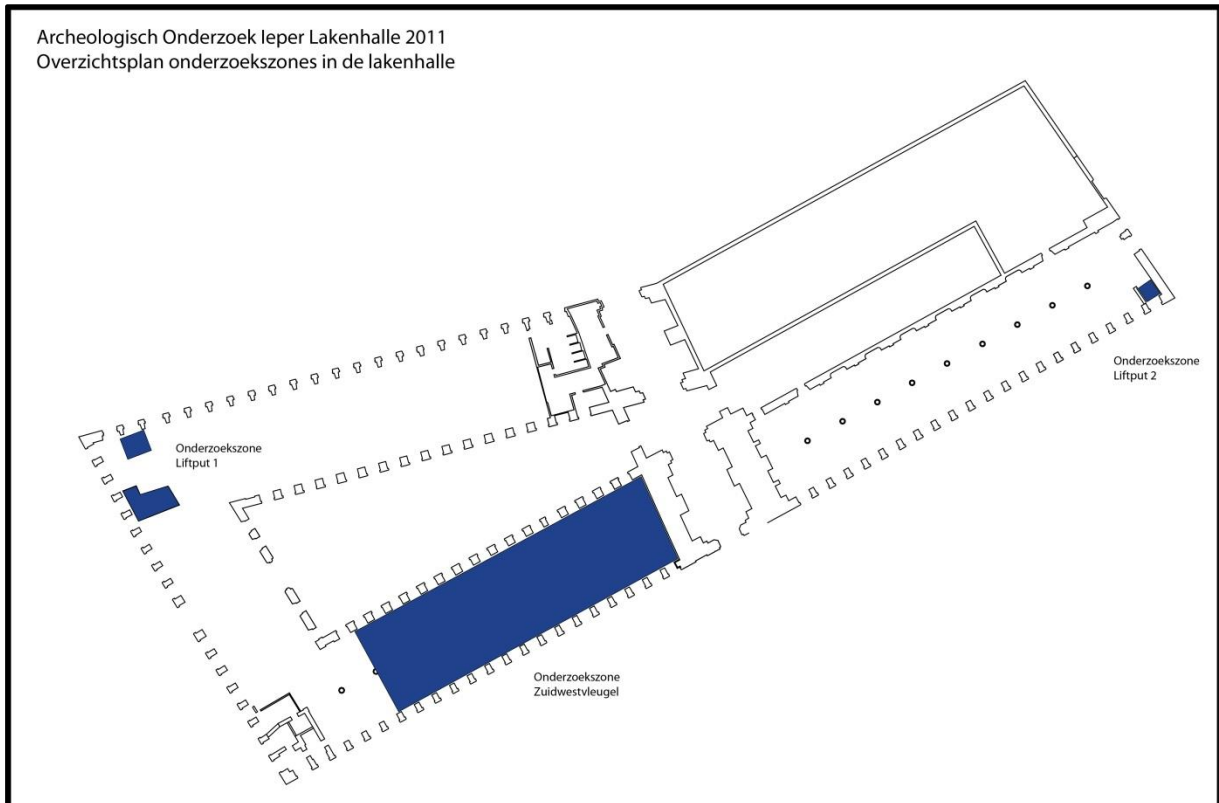
Over de verschillende vakken heen werd centraal een belangrijk puinig spoor vastgesteld. Dit spoor werd geïnterpreteerd als een opvulling van de aanleggleuf die gegraven werd bij het funderen van de centrale zuilenrij die het stenen gewelf ondersteunen.

Indien deze interpretatie correct is, kan het uitgraven van deze langwerpige kuil op basis van historische gegevens gedateerd worden in de 16de eeuw. De aard van het spoor maakte het echter moeilijk om andere verstoringen in het spoor waar te nemen. Tussen het puin werden vele recentere vondsten gedaan, waaronder een erg grote hoeveelheid loden bolletjes, afkomstig uit een bom uit de Eerste Wereldoorlog.

8.6. Liftput 1

Deze put werd aangelegd in de noordwestelijke hoek van de lakenhalle en had een afmeting van 3,5 m bij 3m en een maximale diepte van 2,15 m onder de vloerplas.

Figuur 70: Locatie liftput 1, liftput 2 en de onderzoekszone in de zuidwestvleugel.

Bij de aanleg van de put viel onmiddellijk op dat de bovenste 80cm ernstig verstoord waren door recente graafwerken. Onder deze diepte werd snel duidelijk dat het bodemarchief zeer goed bewaard was. Hoewel zo goed als geen enkele sluitende interpretatie kan gegeven worden aan de lagen apart, is de opeenvolging van archeologische pakketten een duidelijk teken voor een belangrijke vullingsgeschiedenis in de halle. Net zoals de funderingsprofielen bij het vlakonderzoek in de zuidwestelijke vleugel aantonen, is er sprake van een gestage ophoging waar mogelijk verschillende vloerniveaus in terug te vinden zijn. Om hierover meer zekerheid te krijgen is een uitgebreider onderzoek in het vlak nodig.

Figuur 71: Profiel 101 in liftput 1. Zicht op een duidelijk bewaarde gelaagdheid en beperkte verstoringsgraad op een niveau van 80cm onder de vloerplas.

In liftput 1 werd naast de gelaagde goed bewaarde opbouw ook een restant aangetroffen van muurwerk in gele baksteen (S1000 zie figuur 72), dat naar opbouw en metselwerk sterk overeen kwam met de gele bakstenen muurstructuren uit de zuidwestelijke vleugel. Door de beperkte oppervlakte van liftput 1 en de afstand tussen deze put en de andere onderzoekszones kon hier echter geen uitsluitsel voor gegeven worden.

Wat wel kon genoteerd worden is dat deze muur gebouwd was in het verlengde van één van de pijlers van de zijmuur. De aansluiting kon niet worden gecontroleerd door de verstoring van een recente luchtkoker.

Figuur 72: S1000 in vlak 1 aan liftput 1.

8.7. Liftput 2

Liftput 2 werd aangelegd in de zuidoostelijke vleugel van de lakenhalle (zie figuur 64). De rode bakstenen muren die in deze put werden gevonden, waren gemetst met een zeer harde grijze cementmortel en een zeer recente datering ervan lijkt de enige interpretatie.

In profiel 1 (zie figuur 73) van de put werd een restant waargenomen van een muurstructuur in gele baksteen die gelijkenissen vertoonde met het muurwerk in de zuidwestelijke vleugel. Een datering kon niet gegeven worden en de muur kon ook niet gekoppeld worden op basis van ligging of oriëntatie. De afstand en de omstandigheden van deze liftput weken teveel af van die van het vlakonderzoek.

Bij het verdiepen van de put werden in het vlak verschillende, zeer dunne, roestbruine laagjes waargenomen. Deze waren vlakdekkend aanwezig en waren bovendien duidelijk waarneembaar in de profielwanden. Er werd echter geen materiaal gevonden onder of boven het pakket om het met zekerheid te kunnen dateren.

Figuur 73: Profiel 1 in liftput 2. De kleine oranje bandjes zijn duidelijk aanwezig.

Op een diepte van 1,80m onder het bestaande vloerniveau werd een ouder vloerniveau of wegdek teruggevonden. Het bestond uit een laag aangestampte rolkeien in een donkerbruin tot zwart pakket.

Figuur 74: Keienniveau in liftput 2.

Uit de 30 liter zeefstaal die werd genomen van dit pakket kwamen voornamelijk fragmenten leer. Deze werden allemaal bewaard, als ze herkend werden na het zeven werden ze nat bewaard, een aantal fragmenten werd echter gedroogd met de rest van het zeefresidu. Deze werden droog bewaard.

De vier profielwanden tonen net als alle andere profielen die werden gezet in de lakenhalle dat de bodem onder de lakenhalle goed bewaard is in de onderzoekszone en er een belangrijke archeologisch potentieel is.

9. SYNTHESE

Bij het archeologisch onderzoek kon geconcludeerd worden dat de bodem onder de bestaande lakenhalle van Ieper nog steeds en ondanks de verwoestingen van de Eerste Wereldoorlog zeer goed bewaard is gebleven. Los van een aantal grote verstoringen in vakken 1, 5, 4 en 8 werden een aanzienlijk aantal archeologische sporen aangetroffen in de beperkte diepte die werd afgegraven. Deze sporen konden onderverdeeld worden in 4 grote fasen die tegenover elkaar relatief gedateerd konden worden.

Een eerste fase duidt op het ambachtelijk gebruik van de ruimte door de vondst van een haardvuur waar duidelijk brandsporen aanwezig waren. Tevens werden in profielen die werden aangelegd in vakken 6 en 7 duidelijke aanwijzingen gevonden van archeologisch relevante pakketten die stammen uit deze eerste fase. Aardewerk uit de coupe op haard S8 plaatst deze fase in de 13de eeuw.

Een tweede fase toont de aanleg van een binnenindeling van de lakenhalle in verschillende kamers door middel van bakstenen muren in gele baksteen.

Een derde fase lijkt een vervolg te zijn van deze indeling, waar muren in rode baksteen, de muren in gele baksteen vervangen of complementeren. De tweede en derde fase zouden op basis van dateerbaar vondstenmateriaal geplaatst kunnen worden in de periode tussen de 15de eeuw en de 17de eeuw.

De vierde en laatste fase die archeologisch kon geconstateerd worden, was een belangrijke uitgraving die centraal door het hele opgravingsvlak liep en die naar alle waarschijnlijkheid te maken had met de bouw van de centrale rij zuilen die nog steeds in de westvleugel aanwezig zijn. Het vondstenmateriaal en historische bronnen plaatsen deze fase in de late 17de eeuw.

De informatie uit de opvolging van de liftputten kon beperkt gekoppeld worden aan de informatie uit het onderzoek in het vlak van de zuidwestvleugel. In liftput 1 werd geconstateerd dat ook daar nog muurwerk bewaard was dat sterke gelijkenissen vertoonde met het gele muurwerk uit de zuidwestvleugel. In liftput 2 werden geen sporen aangetroffen die gekoppeld konden worden, maar daar werd wel aangetoond dat ook in deze vleugel van de halle, de bodem goed bewaard is onder de bestaande structuren. Op een diepte van ca. 1,80m onder de bestaande vloer werd een oud niveau in keien teruggevonden dat onmiskenbaar deel uitmaakt van een ouder wegdek of ouder vloerniveau.

10. AANBEVELINGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK

Het onderzoek heeft duidelijk aangetoond dat het bodemarchief onder de lakenhalle in Ieper nog zeer goed bewaard is en slechts weinig schade heeft ondervonden van de verwoestingen uit de Eerste Wereldoorlog die nefast waren voor de bovenbouw. Niet alleen is het bodemarchief goed bewaard, de archeologische resten bevinden zich bovendien erg dicht onder het bestaande vloerniveau.

In het kader van het onderzoek werd enkel de bodem onderzocht tot de verstoringsdiepte van de bouwwerkzaamheden. Daarbij werd zowel tijdens het archeologisch onderzoek als tijdens de bouwwerkzaamheden gezorgd voor een maximale bewaringsgraad voor de onderliggende lagen.

Bij het onderzoek kwam uit een beperkt aantal diepere ingrepen duidelijk naar voor dat de lagen onder de versterking van deze bouwwerkzaamheden nog steeds zeer veel archeologische informatie bevatten.

De zone van de lakenhalle kan daarom zeker niet als archeologievrij beschouwd worden en toekomstige ingrepen in de bodem zouden zeker verder onderzocht moeten worden.

Naar materiaalonderzoek werd een basisanalyse en basisconservatie uitgevoerd. De grote hoeveelheid lakenloodjes vormen op zich echter een vondstencategorie die zeker verder bestudeerd kan worden. De corrosielaag die momenteel op de meeste van deze loodjes zit zorgt voor een vrij goede beschermingslaag indien het materiaal bewaard wordt in een droge omgeving, vrij van organische zuren¹⁵. Het reinigen en consolideren van alle loodjes zou naar schatting een 10tal werkdagen in beslag nemen, maar wel zorgen voor een kant-en-klare context voor verder onderzoek.

Dezelfde werkwijze werd gebruikt voor de verschillende rekenpenningen en munten, ze werden gestabiliseerd en bewaard in een stabiele omgeving waar het aftakelingsproces tot het uiterste minimum wordt beperkt.

---

¹⁵ Mondeling overleg met Ansje Cools.

11. SAMENVATTING

In het kader van de herinrichting van de lakenhalle van Ieper (prov. West-Vlaanderen) voor het “In Flanders Fields Museum” werd door een team van Monument Vandekerckhove nv een archeologisch onderzoek uitgevoerd van 26 april tot 17 mei 2011, op 29 augustus 2011 en op 27 januari 2012. Bij de werkzaamheden hoorde de aanleg van een nieuwe vloer met vloerverwarming in de zuidwestvleugel van de halle en het graven van twee liftputten in de noordwestelijke vleugel en de zuidoostelijke vleugel.

Dit onderzoek had als voornaamste doel om na te gaan in welke mate de bodem onder de lakenhalle nog archeologische aanwijzingen bevatte over de oudere fasen van het gebouw zelf en eventueel de periode ervoor.

Er werd bij het onderzoek aangetoond dat het bodemarchief onder de zuidwestelijke vleugel van de halle vrij goed tot zeer goed bewaard was, en nog steeds is, onder de vloer die geplaatst werd in 2011.

Hoewel de geringe onderzoeksdiepte een aantal interpretatiemogelijkheden beperkte, konden bij het onderzoek toch een viertal verschillende fasen onderscheiden worden die te maken hadden met het gebruik en de indeling van de lakenhalle.

Daarnaast werd ook aangetoond dat het bodemarchief zeker en vast nog meer informatie bevat over de eerste fasen van de lakenhalle, daar de eerste sporen uit de historische beginfase van de lakenhalle zich pas bevonden op een niveau onder de verstoringsdiepte.

Naar aardewerk vondsten toe was de opgraving een vrij vonstenarme site, maar naar metaalvondsten helemaal het omgekeerde. De verschillende pakketten binnen in de halle en nog niet in het minste het puinige pakket net onder de vloer die werd vervangen, bevatten een zeer grote hoeveelheid aan lakenloodjes, die op zich het onderwerp kunnen vormen voor een verder onderzoek.

Het onderzoek op de twee liftputten werd beperkt naar interpretatie toe door de geringe oppervlakte, maar ook uit deze twee ingrepen kon worden afgeleid dat het bodemarchief op de twee locaties (noordwestelijke hoek van de noordwestvleugel en de zuidoostelijk hoek van de zuidoostvleugel) goed bewaard was.

12. LITERATUUR

• Uitgegeven bronnen

- Agentschap Onroerend Erfgoed afdeling West-Vlaanderen 2010. Bijzondere voorschriften archeologische opgraving lakenhalle Ieper.
- Boussemaere P., De Ieperse lakenproductie in de veertiende eeuw opnieuw berekend aan de hand van de lakenloodjes. In: Jaarboek voor middeleeuwse geschiedenis 3, 2000, pp. 134-146.
- Constandt H., Monumentale bouwkunst op de Ieperse markt. Enkele nieuwe inzichten. In: De Ieperse Markt, een historisch fenomeen, 1985, pp. 49-60.
- Constandt H., Dewilde J. en Vandewiere F., Ieper In(ge)prent, 2010.
- Cornille J.E., Ieper door de eeuwen heen, 1950.
- Michelin & Cie., s.d., Ypres and the battles of Ypres. In: Illustrated guides to the battlefields (1914-1918).
- Mus O. e.a., Omtrent de vestingstad Ieper, 1992.
- Mus O. e.a., De Ieperse markt een historisch fenomeen. Drie bijdragen bij tentoonstelling te Ieper van 18.1.1985 tot 1.2.1985, 1985.
- Stubbe L., Dendooven D., Termote J. en Vanderghote P.. Vesting Ieper. Wandeling in een historisch landschap. OKV, Drukkerij L. Vanmelle nv, 2003, 60p.
- Termote J., De stadsverdediging van Ieper vóór 1388. In: Van Acker J., Wewend aan het verleden. De rode Bles, 1992, pp. 219-228.
- Termote J., Ieper: onderzoek van de Leeuwentoren. In: Westvlaamse archaeologica, jaargang 4, 1988, afl.1., p. 32.
- Termote J., Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989. In: Westvlaamse archaeologica, jaargang 6, 1990, afl.3., pp. 65-78.
- Vandebussche P., Het Ieper van toen. Een verzameling foto's en prentbriefkaarten, voorzien van beknopte historische gegevens, 1984.
- Van Rollegheem A., Ieper à la carte, de Ieperse vestingen in kaart gebracht. Stad Ieper, 2006, 256 p.
- Verhulst A., De vroegste geschiedenis van het St.-Maartenskapittel en het ontstaan van de stad Ieper. In: Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, N.R., XI, 1957, p. 31-48.

• Internetbronnen

- [Http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart](http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart).
- [Http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274](http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274).

13. BIJLAGEN

Bijlage 1 – Overzichtsplan onderzoeksgebied.

Bijlage 2 – Overzichtsplan van de zuidwestelijke vleugel.

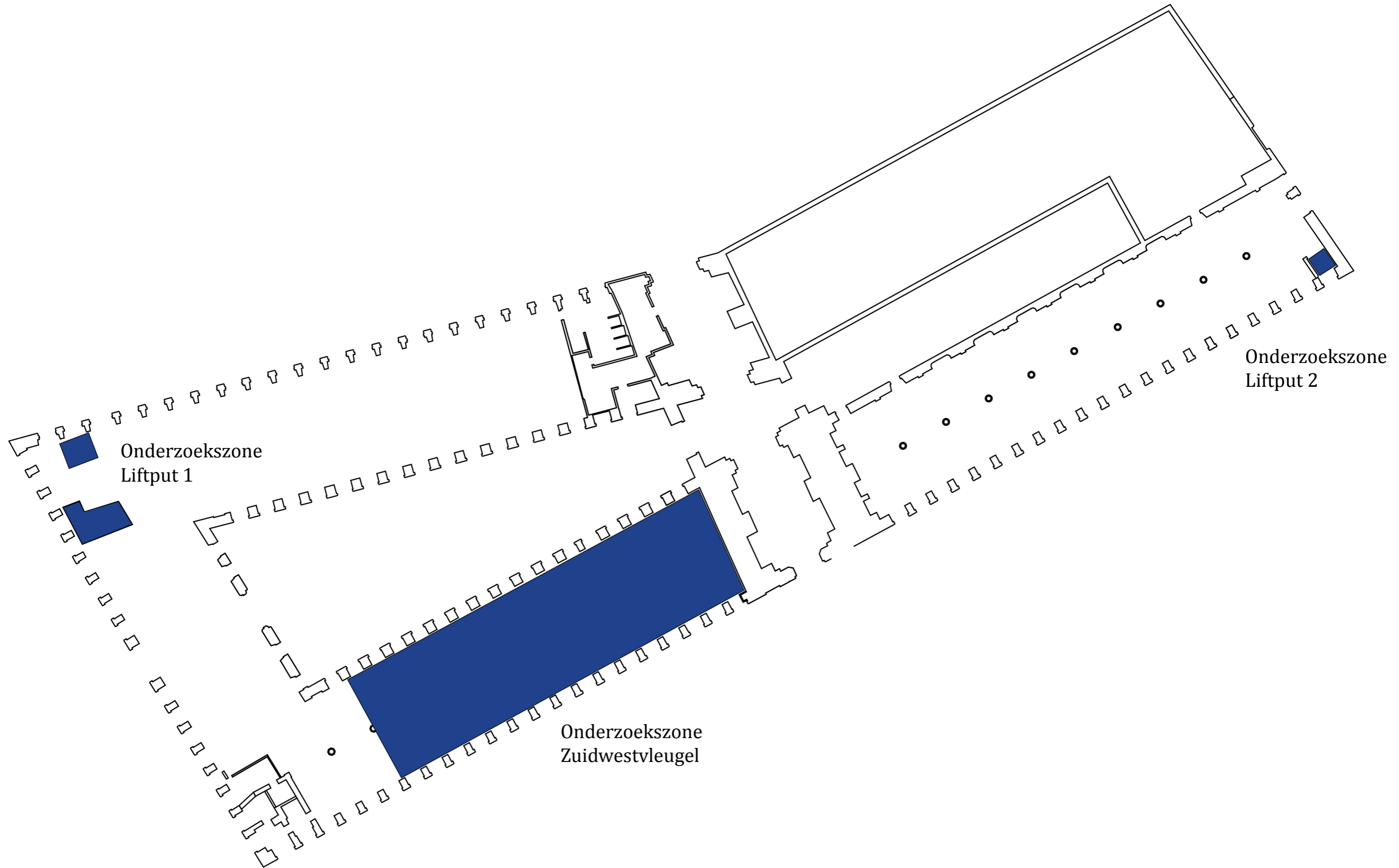
Bijlage 3 - Overzichts sporen geassocieerd met gele baksteen.

Bijlage 4 – Overzicht sporen geassocieerd met rode baksteen.

Bijlage 5 – Overzicht vloerniveau's.

Bijlage 6 – Overzicht recente verstoring S400.

Archeologische Opgraving Ieper - Lakenhalle 2011
Overzichtsplan onderzoekszones in de lakenhalle.

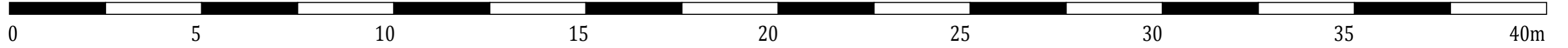

Archeologische opgraving Ieper - Lakenhalle 2011

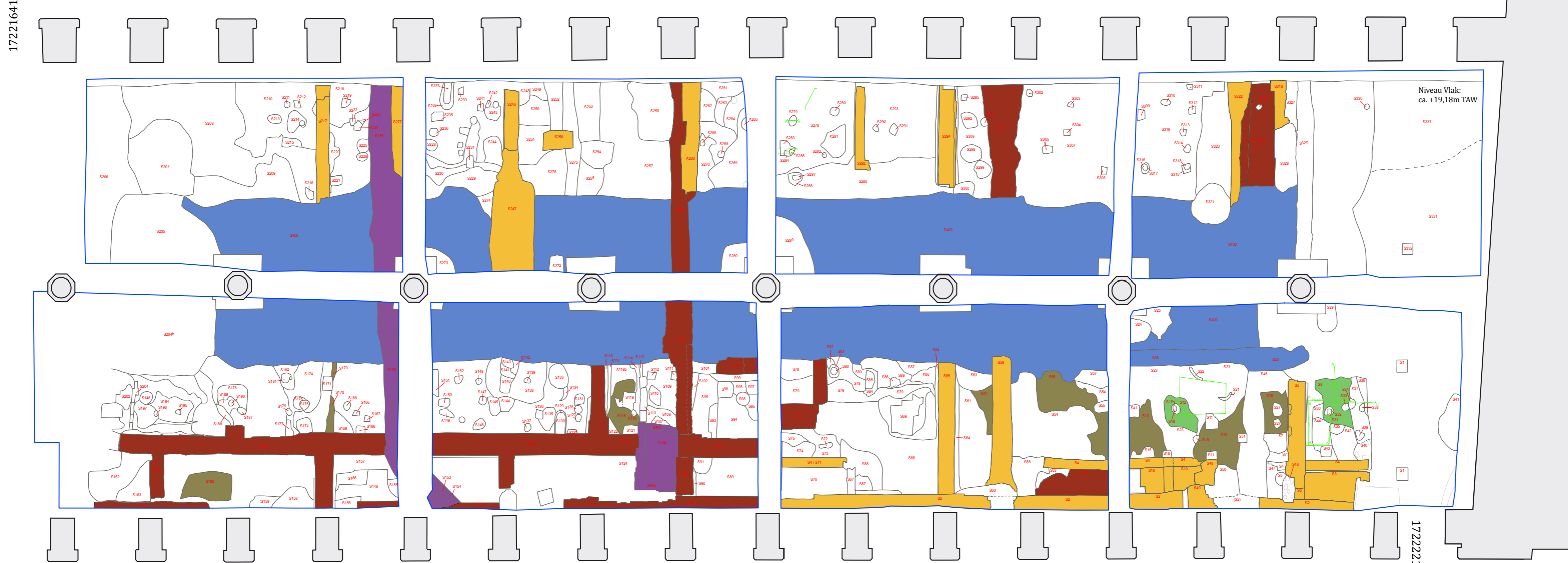
Overzichtsplan

- Haard of stookplaatsen
- Muurwerk gele baksteen
- Muurwerk rode baksteen
- Geelbeige leempakketten
- Centrale verstoring S400
- Recentere structuren

Verg.nr. 2011/105
Coördinaten in Lambert 72 ⊗

⊗ 4550774

1722217

⊗ 4554943

Niveau Vlak:
ca. +19,18m TAW

Archeologische
opgraving
Ieper -
Lakenhalle
2011

Overzichtsplan

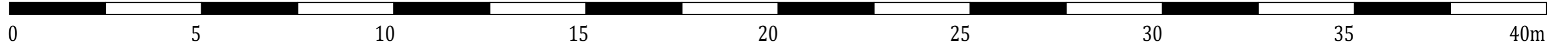

Muurwerk gele baksteen

Verg.nr. 2011/105
Coördinaten in Lambert 72

GROUP
MONUMENT

4550774

17221641

4554943

17222217

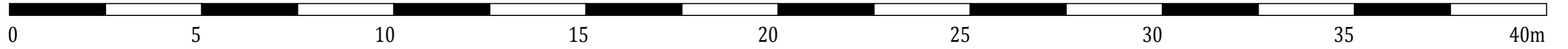
Archeologische
opgraving
Ieper -
Lakenhalle
2011

Verg.nr. 2011/105
Coördinaten in Lambert 72

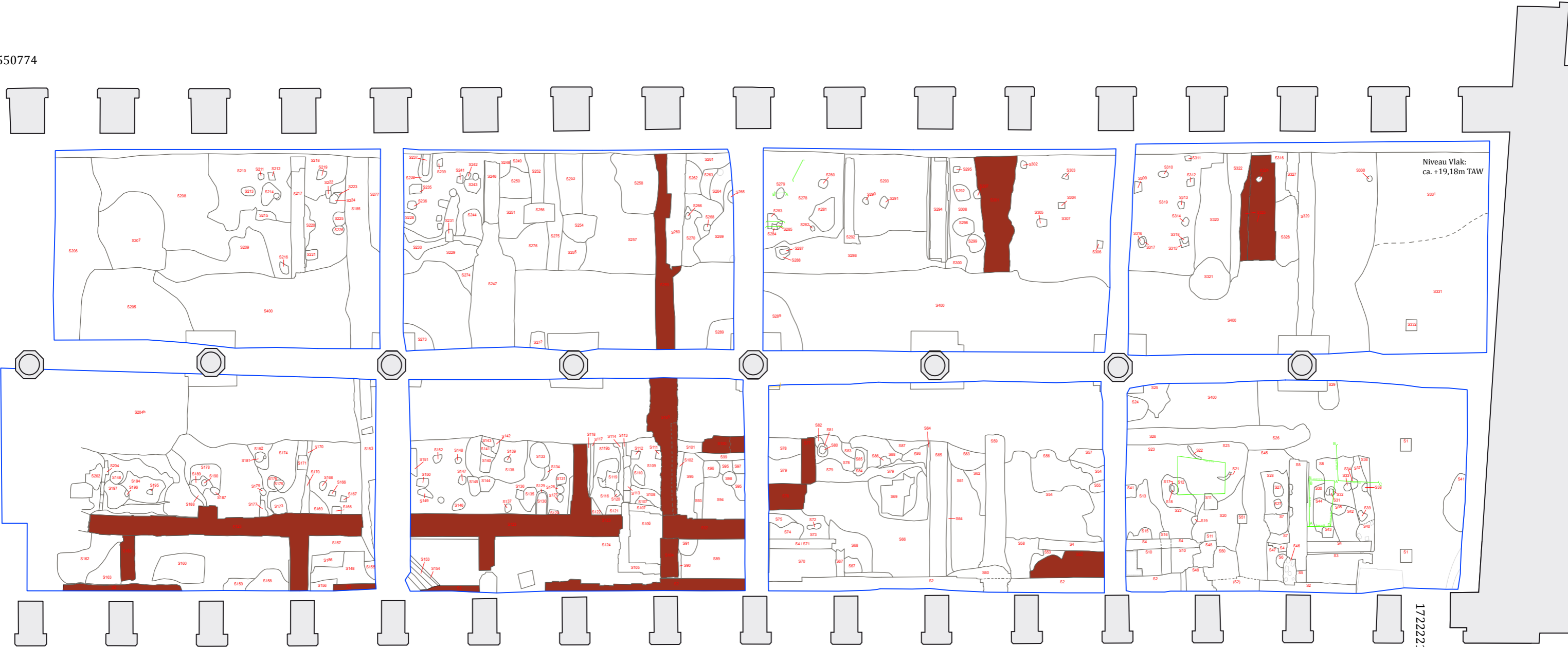
Overzichtsplan

 Muurwerk rode baksteen

4550774

17221641

17222217

4554943

Niveau Vlak:
ca. +19,18m TAW

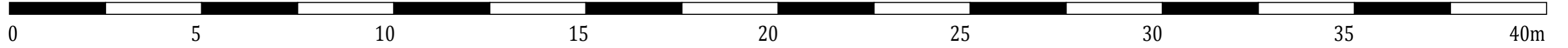
Archeologische
opgraving
Ieper -
Lakenhalle
2011

Verg.nr. 2011/105
Coördinaten in Lambert 72

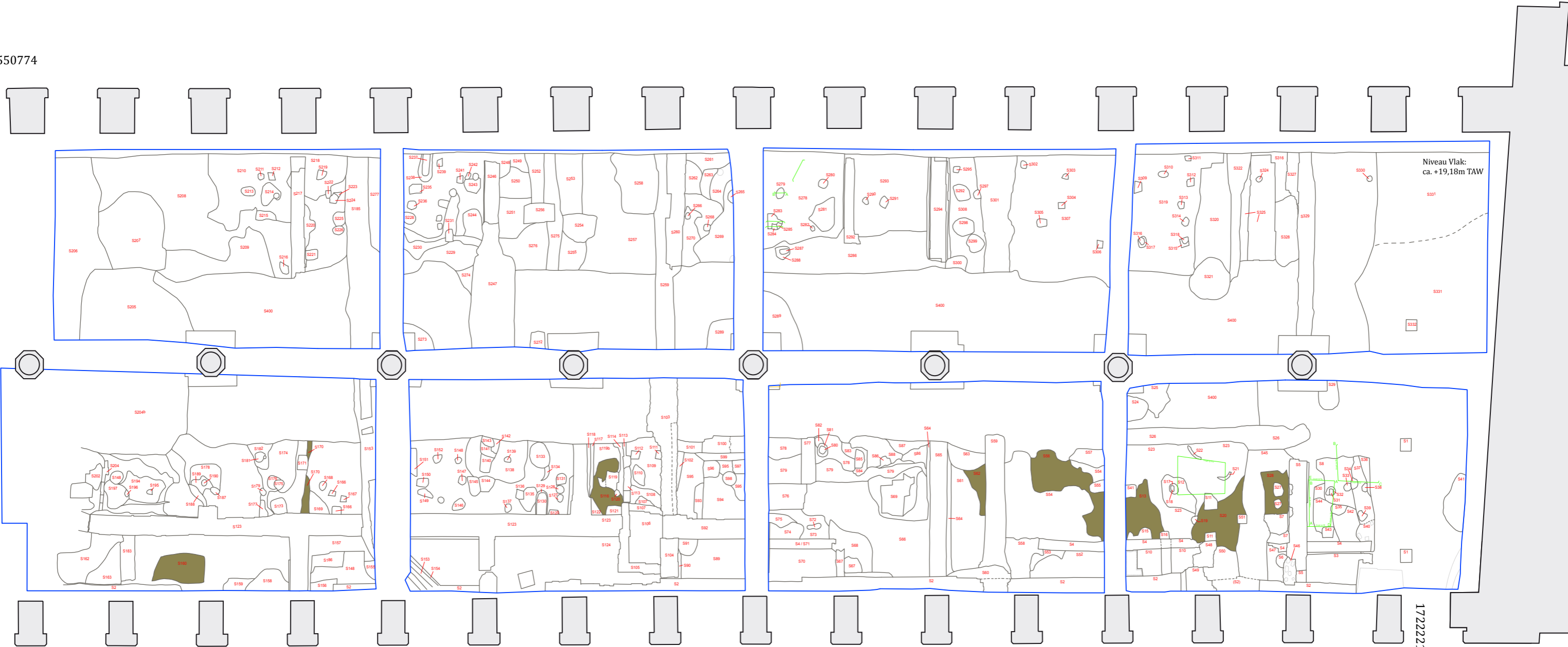
Overzichtsplan

 Geelbeige leempakketten

4550774

17221641

4554943

17222217

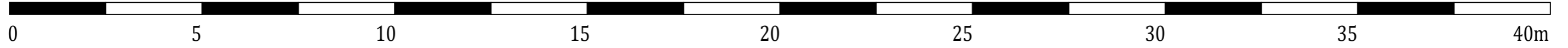
Archeologische
opgraving
Ieper -
Lakenhalle
2011

Overzichtsplan

Centrale verstering S400

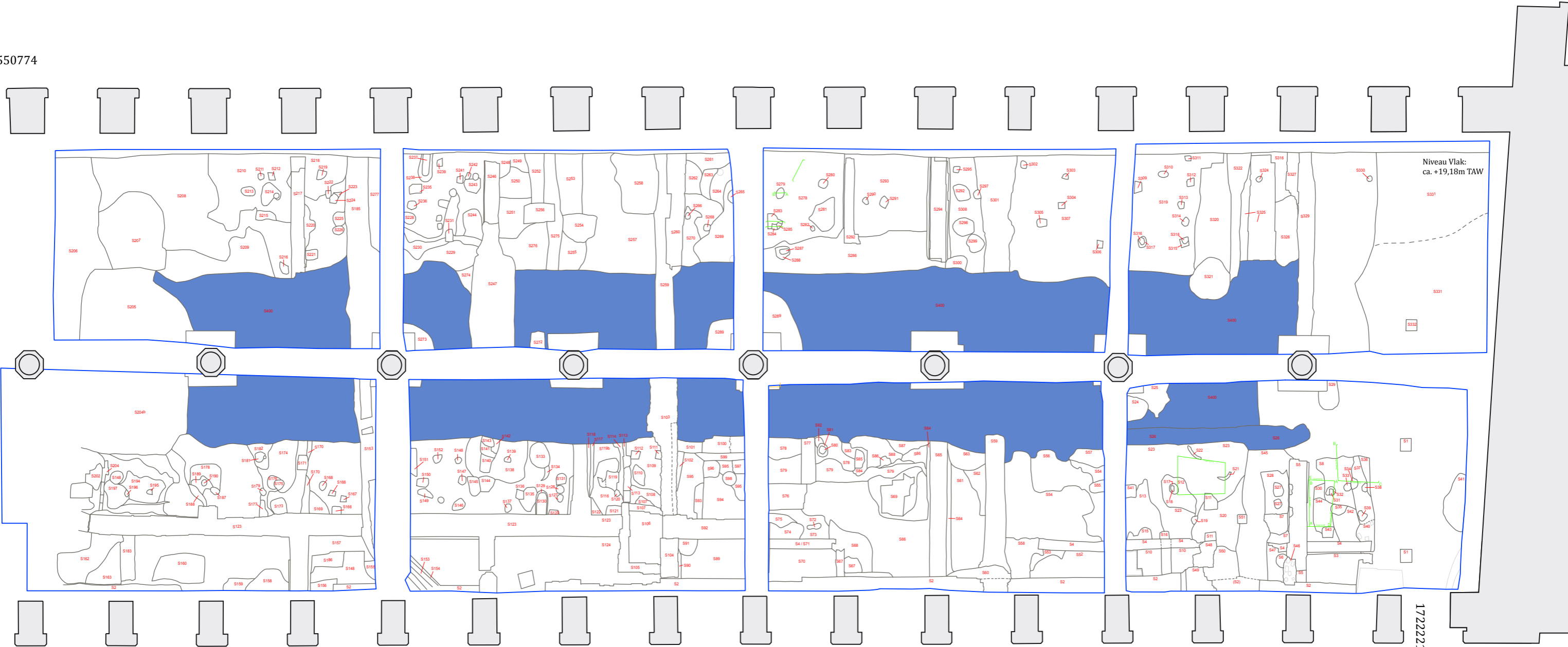
Verg.nr. 2011/105
Coördinaten in Lambert 72

GROUP
MONUMENT

4550774

17221641

17222217

4554943

Niveau Vlak:
ca. +19,18m TAW

Archeologische
opgraving
Ieper -
Lakenhalle
2011

Overzichtsplan

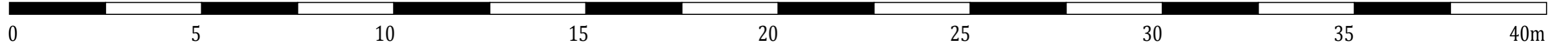

Haard of stookplaatsen

Verg.nr. 2011/105

Coördinaten in Lambert 72

GROUP
MONUMENT

4550774

17221641

4554943

17222217